

“Samen ontplooiën we ons tot schattenjagers”

Onderzoek naar en het optimaliseren van de speel- en leerkansen bij de kinderen en jongeren in Mon Refuge (Togo).

Ade Baeke en Lize Vershelde
3de jaar – Bachelor Maatschappelijke veiligheid en Orthopedagogie
OPO Internationaal project/bachelorproef
Docent S. Poleyn
Mobility Widow Project in Togo
Trajectcoach vanuit Vives: Mattijs Leenknecht
Academiejaar 2025-2026

1. Samenvatting

Deze bachelorproef kwam tot stand binnen het OPO Internationaal project van de VIVES Hogeschool in samenwerking met Togo Debout en ONG Ange. Het project situeert zich binnen een internationale uitwisseling in het centrum Mon Refuge, dat deel uitmaakt van ONG Ange. Dit centrum richt zich op kinderen en jongeren in kwetsbare leefsituaties. Tijdens onze eerste weken hebben we vooral geobserveerd en kregen we zicht op de lokale noden en behoeften. We merkten dat er veel spel- en activiteitenmateriaal aanwezig was, maar dat dit niet altijd overzichtelijk of toegankelijk was. Daarnaast wensten de begeleiders extra ondersteuning en inspiratie om meer verschillende educatieve en recreatieve activiteiten te organiseren. Vanuit deze noden ontwikkelden we het project: “Samen ontplooien we ons tot schattenjagers”.

Met deze bachelorproef probeerden we de begeleiders en animatoren handvaten te bieden om een gevarieerd spelaanbod te creëren. Enerzijds ontwikkelden we een activiteitengids met ludieke en pedagogische activiteiten die de begeleiders en animatoren kunnen ondersteunen. Hierin creëerden we vier categorieën; creatief, educatief, sportief en groepsspelen. We ontwikkelden een vast sjabloon met bijhorende uitleg over hoe je dit kan invullen. Zelf schreven we ook al heel wat verschillende soorten spelen uit en gaven we enkele tips en tricks voor het organiseren van een activiteit. Anderzijds werkten we een uitleensysteem uit om het aanwezige spelmateriaal toegankelijker en overzichtelijker te maken. Dit deden we door drie spelboxen te maken. Hierin maakten we een onderscheid tussen creatief spelmateriaal, gezelschapsspelletjes en materiaal voor buiten. Dit met als doel bij te dragen aan het uitbreiden van speelkansen en ontwikkelingskansen voor de kinderen en jongeren van Mon Refuge.

De bachelorproef steunt op theoretische kaders rond wenselijke preventie en ervaringsgericht werken. Hierbij leggen we voortdurend de link tussen theorie en praktijkervaring binnen Mon Refuge. We besteden ook aandacht aan de internationale en interculturele context waarin dit project gerealiseerd werd. Uit de praktijkervaring en evaluaties bleek dat het invoeren van een gevarieerde activiteitengids en een spelotheek een positieve invloed hadden op de speelkansen van de kinderen en jongeren. Zo zagen we meer gevarieerd spel ontstaan en waren de kinderen en jongeren doorheen de vrije momenten actiever dan voorheen. Tijdens het schrijven van deze bachelorproef kijken we met een kritische blik naar het proces en de resultaten. We merkten een enorme betrokkenheid van alle actoren doorheen het hele proces en bereidheid om ons project verder te zetten.

2. Voorwoord

Deze bachelorproef kwam tot stand binnen het OPO Internationaal project van de VIVES Hogeschool in samenwerking met Togo Debout en ONG Ange. Gedurende meerdere maanden kregen wij de kans om mee te draaien in het centrum Mon Refuge. Tijdens onze eerste weken hebben we vooral geobserveerd en kregen we zicht op de lokale noden en behoeften. Hieruit is onze bachelorproef “Samen ontplooien we ons tot schattenjagers” ontstaan.

Deze titel kwam spontaan in ons op en heeft een betekenisvolle lading voor ons aangezien deze vertrekt vanuit onze persoonlijke beleving in Togo. Deze betekenis proberen we verder toe te lichten. We vonden het belangrijk om in onze titel de collectieve geest van Mon Refuge mee te geven en tegelijk ook de focus te leggen op de algemene ontwikkeling van de kinderen en jongeren. De titel bevat drie kernwoorden die voor ons het doel van ons project mooi weergeven.

Samen: We werkten doorheen het hele project samen met de lokale begeleiders, kinderen en jongeren. Ook merkten we een sterke groepsgeest in Mon Refuge en probeerden we hier extra op in te zetten.

Ontplooien: Ons project is vooral ontstaan met de bedoeling om de kinderen en jongeren in Mon Refuge meer speel- en leerkansen te bieden en zo hun persoonlijke ontwikkeling te stimuleren. Daarnaast heeft ontplooien een dubbele betekenis aangezien we dit linken aan één van onze eerste activiteiten, namelijk een origami workshop. Tijdens deze activiteit merkten we dat de kinderen veel plezier haalden uit creatief bezig zijn. Dit gaf ons het idee om verder in te zetten op creatieve activiteiten zodat de kinderen en jongeren zich hierin verder kunnen ontplooien.

Schattenjagers: Voor ons is de betekenis van een schat heel breed. Met ons project willen we de kinderen en jongeren begeleiden in het op zoek gaan naar hun eigen schatten. Deze schat wijst op wat voor de kinderen en jongeren van het grootste belang is. Daarnaast zetten we in op weerbaarheid zodat de kinderen en jongeren zich ontplooien tot zelfstandige schattenjagers. Tegelijk organiseerden we ook een schattenjacht voor de kinderen en jongeren in Mon Refuge als onderdeel van ons project.

Met deze bachelorproef probeerden we de begeleiders en animatoren handvaten te bieden om een gevarieerd spelaanbod te creëren. Enerzijds ontwikkelden we een activiteitengids met ludieke en pedagogische activiteiten die de begeleiders en animatoren kunnen ondersteunen. Anderzijds werkten we een uitleensysteem uit om het aanwezige spelmateriaal toegankelijker en overzichtelijker te maken. Dit met als doel bij te dragen aan het uitbreiden van speelkansen en ontwikkelingskansen voor de kinderen en jongeren van Mon Refuge.

Daarnaast willen we graag onze dank uitspreken aan iedereen die ons tijdens dit project ondersteund heeft. In het bijzonder bedanken wij het volledige team van Mon Refuge voor de goede begeleiding en de warme ontvangst. Ook bedanken we de kinderen en jongeren zelf om ons deel uit te laten maken van de familie en voor hun enthousiasme tijdens alle activiteiten. Verder gaat onze dank uit naar onze trajectcoach Mattijs Leenknecht en de coördinator internationalisering Sabine Poleyn voor de begeleiding, feedback en ondersteuning gedurende het volledige proces. Tot slot bedanken we onze familie voor hun steun tijdens dit internationale avontuur.

3. Inhoudstafel

1. Samenvatting	1
2. Voorwoord	2
3. Inhoudstafel	3
4. Inleiding.....	4
5. Situering project.....	5
5.1. Stageplaats Mon Refuge.....	5
5.2. Algemene projectomschrijving.....	6
5.3. Situering in de huidige maatschappelijke context	7
5.4. Situering t.a.v. de huidige (wetenschappelijke/internationaal) kennisinzichten.....	9
5.4.1. Wenselijke preventie	9
5.4.2. Belang van ervaringsgericht werken en creatieve recreatie.....	19
5.5. Linken of vergelijken met de internationale context	20
6. Finaliseren strategisch kader	21
6.1. Doelstelling van het project.....	21
6.2. Operationaliseren van de projectdoelstellingen.....	21
6.3. Plan van aanpak.....	22
6.4. Succes- en faalfactoren	22
7. Meerwaarde , vernieuwend karakter van het project.....	23
8. Werkwijze	23
8.1. Beschrijving van de inhoudelijke fasen en stappen	23
8.2. Motivering of verantwoording van de inhoudelijk gemaakte keuzes.....	24
8.2.1. Voorbereidingsfase	24
8.2.2. Uitwerkingsfase.....	27
8.2.3. Uitvoeringsfase.....	31
8.2.4. Evaluatiefase	32
8.3. Inhoudelijke uitdagingen	33
9. Resultaten	35
10. Algemeen besluit	38
11. Bibliografie	39
12. Bijlagen.....	42
12.1. Bijlage 1: Activiteitenfiche	42
12.2. Bijlage 2: Nudging	44

4. Inleiding

Deze bachelorproef situeert zich binnen het opvangcentrum Mon Refuge, dat deel uitmaakt van ONG Ange. In dit centrum verblijven kinderen en jongeren die opgegroeid zijn in een moeilijke situatie. Mon Refuge biedt hen een veilige omgeving waar voldaan wordt aan hun basisbehoeften. Daarnaast krijgen ze ook toegang tot onderwijs en wordt er gewerkt aan hun re-integratie in de maatschappij.

Tijdens onze eerste weken binnen het centrum leerden we de dagdagelijkse werking kennen. Tijdens deze observatie merkten we enkele noden en behoeften op binnen het centrum. We merkten dat er veel spel- en activiteitenmateriaal aanwezig was, maar dat dit niet altijd overzichtelijk of toegankelijk was. Daarnaast wensten de begeleiders extra ondersteuning en inspiratie om meer verschillende educatieve en recreatieve activiteiten te organiseren.

Vanuit deze vaststellingen ontstond het idee om een activiteitengids te ontwikkelen met ludieke en pedagogische activiteiten die aangepast zijn aan de leefwereld van de kinderen en jongeren in Mon Refuge. Daarnaast wilden we een uitleensysteem ontwikkelen om het aanwezige materiaal toegankelijker te maken voor zowel de begeleiders als de kinderen en jongeren.

Doorheen deze bachelorproef vertrekken we vanuit verschillende theoretische inzichten, zoals wenselijke preventie en ervaringsgericht werken. Hierbij leggen we voortdurend de link tussen theorie en praktijkervaring binnen Mon Refuge. We besteden ook aandacht aan de internationale en interculturele context waarin dit project plaatsvindt.

Het uiteindelijke doel van dit project is om een duurzame en bruikbare tool te creëren dat de begeleiders, vrijwilligers en animatoren ondersteunt in het organiseren van activiteiten. Op deze manier willen we bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en het welzijn van de kinderen en jongeren in Mon Refuge.

In deze paper is gebruik gemaakt van *ChatGPT* (OpenAI, 2025). We hebben ChatGPT ingezet als hulpmiddel voor schrijfhulp en tekststructurering.

5. Situering project

5.1. Stageplaats Mon Refuge

Achtergrondgeschiedenis

In 2000 werd ONG Ange, « Les Amis pour une nouvelle génération des enfants » gesticht door Gabriël Kossi Amouzou. Dit met de bedoeling kinderen en jongeren die op straat leven te kunnen ondersteunen. In Lomé werd het centrum “La maison de mon père” opgericht waar de kinderen kunnen verblijven in een veilige en pedagogische omgeving. Intussen is er in 2009 ook Mon refuge opgericht, meer op het platteland. Ook is er “La Rochelle” in Djangbé. Dit is meer een project zelfstandig wonen en werd sterk uitgebreid in 2019-2020 zodat daar nu een tiental jongeren en een familie kunnen verblijven (Togo Debout, 2020).

Organisatiestructuur

De directeur van Ange is Gabriël Kossi Amouzou. Hij neemt dan ook eindbeslissingen en is verantwoordelijk voor alle initiatieven binnen Ange. Meer specifiek in Mon refuge bestaat het team uit 5 personen. Eerst is er Papa Komi, de directeur van Mon Refuge. Daarnaast is er Mama Elizabeth die voor alle kinderen kookt en waarbij de kinderen steeds terecht kunnen. Ook is er Monsieur Jonas die verantwoordelijk is voor de landbouw. Als laatste zijn er twee begeleiders, Antoine en David. Antoine houdt zich vooral bezig met de opvolging van gezinnen, administratieve zaken, contacten met andere organisaties, educatieve activiteiten organiseren... David voorziet de jongeren meer van een dagelijks kader en is aanwezig als vertrouwensfiguur. Hij organiseert ook activiteiten, overziet de huiswerkbegeleiding, verdeelt de huishoudelijke taken... Daarnaast is er ook een samenwerking met internationale vrijwilligers. Tijdens ons project zijn er twee vrijwilligers aanwezig die het team ondersteunen. Ook is er Estelle die verantwoordelijk is voor medische zaken, voorziet in de maaltijden van de vrijwilligers en ook aanwezig is voor de kinderen (Togo Debout, 2020).

Missie

ONG Ange ijvert voor het respecteren van de kinderrechten. Het doel is altijd eerst voorzien in de basisbehoeften van de kinderen en jongeren en daarna toewerken naar de re-integratie in de maatschappij. Mon refuge biedt een aangepaste en rustigere omgeving voor degenen die te grote uitdagingen ervaren in de hoofdstad. Dit centrum wil specifiek een veilige en open omgeving creëren voor de kinderen en jongeren. Hierdoor kunnen ze een positief zelfbeeld ontwikkelen en werken ze aan hun re-integratie in de maatschappij (Togo Debout, 2020).

Visie

Ze hechten veel belang aan het vertrouwen winnen van de kinderen om hen zo tijdelijk onderdak, basisverzorging en psychologische bijstand te kunnen bieden. De kinderen zijn ook verplicht om naar school te gaan of een opleiding te volgen, zo wordt hun toekomst meer gegarandeerd. Daarnaast doet Ange er alles aan om re-integratie in de maatschappij en ook de eigen familie van de kinderen te bevorderen. Ze gaan dus actief op zoek naar de families van de kinderen in Ange. Verder volgen ze ambulant op in verband met scholing, gezondheid, persoonlijke en familiale stabiliteit (Togo Debout, 2020).

Doelgroep

Alle verschillende projecten die onder Ange vallen, werken met dezelfde doelgroep. ONG Ange richt zich op kinderen die leven op straat of op het strand in Lomé. Ook biedt ze ondersteuning aan kinderen die in aanraking kwamen met justitie. Ange is gericht op jongens en meisjes, maar vangt enkel jongens op in de verschillende centra. Meisjes worden snel in gastgezinnen geplaatst of doorverwezen naar partnerorganisaties zoals CASA (Centre d'Aide Social Saint André). Verder is de doelgroep gevarieerd en worden bijvoorbeeld ook kinderen met een beperking opgevangen. De kinderen zijn tussen de 6 en 17 jaar oud op het moment waarop ze worden opgevangen. Er verblijven intussen dus ook jongeren in de verschillende centra die de volwassen leeftijd bereikt hebben. Er zijn ongeveer 40 opvangplaatsen in het centrum in Lomé. In Mon Refuge verblijven dan nog eens 30 à 40 kinderen en jongeren. In "La Rochelle" verblijven 7 jongeren die zelfstandig wonen en studeren in dit verblijf. Dit staat deels onder toezicht van twee families die in hetzelfde gebouw verblijven. Daarnaast worden ongeveer 750 kinderen en jongeren opgevolgd door Ange die (terug) in een familie verblijven (Togo Debout, 2020).

5.2. Algemene projectomschrijving

Ons project situeert zich binnen de structuur Mon Refuge. Bij onze aankomst kregen we een rondleiding in het centrum en leerden we de werking kennen. We maakten kennis met de kinderen, alsook met de jongeren die verantwoordelijkheden op zich nemen binnen het centrum. Wanneer we doorheen de paper verwijzen naar kinderen, heeft dit betrekking op degene die naar de lagere school gaan. Als we de term jongeren gebruiken, heeft dit betrekking op degene die naar de middelbare school gaan of een professionele opleiding volgen. Dit zijn dan ook de jongeren die sterk in het team van animatoren betrokken worden.

In onze eerste weken merkten we enkele noden op. Ten eerste zagen we dat er veel materiaal ter beschikking is in het centrum en kregen we de indruk dat hier veel mogelijkheden aan verbonden zijn, voor zowel de doelgroep als de begeleiders. Ze gaven aan dat ze een beter overzicht willen van het materiaal dat ter beschikking is en hoe dit gebruikt kan worden. De begeleiders gaven aan dat ze niet graag speelgoed uitlenen aan de kinderen uit schrik dat sommigen er geen zorg voor zullen dragen. Ook merkten we op dat er soms dode momenten zijn doorheen de dag waarop de kinderen geen activiteiten voor handen hebben. Dit zorgt ervoor dat ze niet weten wat te doen en vaak films kijken. De begeleiders zelf gaven aan dat ze hier verandering in willen zien. Dit willen ze deels bereiken door de jonge animatoren te activeren. De begeleiders hebben het gevoel dat ze enkel actief zijn in hun bijzijn en zich snel passiever gedragen als ze alleen zijn. Ook vervallen ze vaak in dezelfde gekende activiteiten. Zelf zijn de begeleiders op zoek naar nieuwe manieren hoe ze dit kunnen aanpakken.

Enerzijds was er dus de nood aan meer structuur op vlak van materiaal en de toegankelijkheid hiervan naar de kinderen en jongeren toe. Om dit te realiseren waren de begeleiders enthousiast over het idee van een spelothek, zodat iedereen verantwoordelijkheid voor het materiaal leert nemen. Anderzijds vragen de begeleiders ook naar een manier om de jongeren te activeren en meer variatie te kunnen bieden in activiteiten. Na overleg maakten we de keuze om een activiteitengids te ontwikkelen. Deze zal het begeleidersteam ondersteunen in het organiseren en begeleiden van aangepaste activiteiten. Samen met de begeleiders hebben we beslist om in de activiteitengids een mix van ludieke en pedagogische activiteiten op te nemen. Hierbij hielden we rekening met de al gekende activiteiten in het centrum. Over dit idee waren de begeleiders positief, omdat het ervoor zal zorgen dat de verschillende activiteiten van begeleiders en vrijwilligers verzameld en bijgehouden kunnen worden. Dit biedt handvaten voor zowel nieuwe vrijwilligers als de begeleiders en animatoren. Doorheen het hele project houden we rekening met de wensen en noden van de begeleiders en

jongeren. Op deze manier past het project binnen de lokale structuur van de organisatie en kan het effectief toepast worden.

5.3. Situering in de huidige maatschappelijke context

Het project wordt ontwikkeld voor en in samenwerking met het opvangcentrum Mon refuge. De focus ligt dus op de doelgroep hier, al kan ons project breder worden doorgetrokken. Zo kan het ook bruikbaar zijn voor de andere centra van ONG Ange, alsook voor andere organisaties in de buurt die met dezelfde doelgroep werken, zoals ONG Marem, CASA, Agopode... Het totaal aantal kinderen dat door opvangcentra in Togo wordt begeleid lag in 2015 op 6080, oftewel, 0,2% van de Togolese minderjarigen. Het merendeel van deze minderjarigen verblijft in een residentieel centrum zoals Mon refuge (Direction Generale de la protection de l'enfant, 2026). Volgens Consortium for Street Children (z.d. b) zouden er in Togo ongeveer 7000 kinderen in totaal op straat leven.

ONG Ange valt binnen het kader van de "Direction Générale de la Protection de l'Enfant" (DGPE). Zij krijgen ook steun van Unicef uit om kinderen in Togo te beschermen en hun persoonlijke ontwikkeling te waarborgen. In 2015 waren er 145 centra, waaronder 15 sterk gespecialiseerd, actief in het opvangen van kwetsbare kinderen in Togo. Meer dan de helft van deze centra ligt in de "Région Maritime", de zone waar ons project plaatsvindt. Er zijn verschillende redenen waarom kinderen in deze opvangcentra terecht komen. De DGPE spreekt van 3 categorieën waaronder "kinderen in armoede", "kwetsbare kinderen" en "weeskinderen". De eerste groep kinderen is afkomstig uit een familie in extreme armoede en hebben weinig tot geen toegang tot sociale diensten en onderwijs. Bij de tweede groep gaat het om kwetsbare kinderen omwille van geweld, leven op straat, uitbuiting, mishandeling... De laatste en meest voorkomende groep in deze centra zijn kinderen die één of beide ouders verloren hebben (Direction Generale de la Protection de l'Enfant, 2026).

Daarbovenop komen veel kinderen die hun vader verloren hebben in een opvangcentra terecht omwille van een traditie verbonden aan het erfrecht in Togo. Wanneer een dorpshef sterft, erven zijn kinderen de grond. Hierdoor wordt de vrouw onterfd en heeft ze moeilijkheden om voor haar gezin te blijven zorgen. Daarom kiest de moeder er vaak voor haar kinderen te plaatsen in een opvangcentrum (Direction Generale de la Protection de l'Enfant, 2026).

Straatkinderen is een fenomeen dat complex in elkaar zit. Wereldwijd krijgt deze term een andere invulling. Over het algemeen kunnen we stellen dat het gaat om kinderen die zich niet in een leefbare situatie bevinden en die als een bedreiging worden gezien door de maatschappij. Het artikel 'Straatkinderen in België: een onderzoek naar hun aantal, hun samenstelling en leefomgeving' (Gillebeert & Claes, 2002) definieert straatkinderen als volgt: 'Straatkinderen zijn kinderen die in het straatbeeld opduiken en leven aan de rand van de maatschappij. Het grootste deel van hun tijd besteden ze op straat. Ze zijn zelfstandig en staan in voor hun eigen verzorging, zonder een erkende bron van inkomsten te hebben.' Er is een groot verschil tussen straatkinderen in België en andere landen of werelddelen. Het fenomeen is van een andere aard en heeft een andere omvang. Maar de straatkinderen in landen in het Globale zuiden of in het Westen hebben ook gelijkenissen met elkaar. Ze leiden op dezelfde manier hun leven, stellen dezelfde gedragingen en gaan op dezelfde manier om met hun levenssituatie. Ze leven meestal in armoede en hebben vaak zwakke of geen familiale banden. Hierdoor moeten ze voor zichzelf zorgen en zijn ze heel zelfstandig. Als we kijken naar de algemene situatie van straatkinderen, merken we dat er ook verschillen zijn. In de Zuidelijke landen worden meer straatkinderen gesignaleerd dan in Westerse landen. Ook zien we dat straatkinderen in deze landen zich vaak in een schrijnendere situatie bevinden. Ze leven vaker dag en nacht op straat en lopen meer risico om ziektes op te lopen.

Deze algemene kenmerken worden duidelijker wanneer we ze bekijken aan de hand van concrete

voorbeelden, zoals het project “Growing up on the streets”. Hierbij werd onderzoek gedaan naar de complexiteit van het leven op straat en de keuzes waarvoor jongeren komen te staan in enkele Afrikaanse landen. Dit onderzoek resulteerde in drie verhaallijnen die visueel gedocumenteerd werden. De bedoeling hiervan is om de verschillende realiteiten van straatkinderen in kaart te brengen en te helpen begrijpen. Per verhaal worden tien vaardigheden behandeld die door ervaringsdeskundigen werden bepaald. Dit zijn de aspecten die voor straat- kinderen en jongeren het belangrijkste zijn. Om zo dicht mogelijk bij de Togolese realiteit te komen, kijken we naar enkele aspecten van het leven op straat in Accra, de hoofdstad van Ghana (Storymaps, z.d.).

Één van de aspecten die de jongeren zelf als een essentiële vaardigheid zien, is veerkracht. Elke dag staan ze voor uitdagingen om in hun basisbehoeften te kunnen voorzien. Hierdoor zouden ze zich snel aanpassen aan veranderende situaties door bijvoorbeeld fruit te verkopen dat op dat moment beschikbaar is. De nieuwkomers op straat leren dit snel doordat ze advies en hulp krijgen van ouderen. Growing up on the Streets (Storymaps, z.d.) verwijst hier naar het belang van vriendschap onderling. Mensen in dezelfde situatie helpen elkaar vaak overleven door materiële zaken te delen maar ook door advies en kennis of vaardigheden aan te leren. Solidariteit kan een belangrijke factor zijn om het leven op straat zo goed mogelijk door te komen.

Daarnaast vermelden de jongeren nog dat ook enkele fysieke aspecten van cruciaal belang zijn zoals gezondheid, onderdak en voldoende eten. Nog een essentieel onderdeel van het leven op straat voor Growing up on the Streets (Storymaps, z.d.) is tijd om te ontspannen en spelen. Spel zorgt ervoor dat kinderen onderlinge vriendschappelijke relaties kunnen opbouwen en ondersteunt hun mentaal welzijn. Indien mogelijk zoeken de kinderen vaak het strand op om te spelen omdat daar meer ruimte is dan op straat.

Dit kunnen we koppelen aan onze eigen ervaringen met de kinderen en jongeren in Mon Refuge. We zien dat de kinderen en jongeren voor zichzelf opkomen maar elkaar tegelijk ook advies en hulp geven. Ze dragen zorg voor elkaar en hechten belang aan hun vriendschap. Zoals één van de begeleiders zelf zei “ Als je een kind van Mon Refuge kwaad doet, heb je problemen met de hele groep”. We merken dat er een enorme solidariteit hangt onder de kinderen van de verschillende centra. Ze geven zelf ook aan dat ze op het strand vaak met elkaar spelen en zaken delen. Zo kocht bijvoorbeeld iemand die de middelen had een kaartspel om samen te kunnen spelen. In spel zien we dat de kinderen en jongeren heel creatief zijn met gevonden materiaal. Die creativiteit is iets waar we verder op inzetten doorheen ons project. We houden rekening met de vaardigheden die de kinderen leerden door op straat te leven.

Hier maken we ook nog even het onderscheid tussen straatkinderen en thuisloze kinderen. Daarna proberen we ook de term “kwetsbare jongeren” te duiden aan de hand van verschillende definities. Deze laatste categorie zijn kinderen die geen veilige thuishaven hebben maar daarom niet altijd op straat overnachten. Ze slapen vaak bij vrienden of bij vreemden op de grond. Daartegenover zijn straatkinderen niet persé thuisloze kinderen. Het kan ook gaan om kinderen die heel veel tijd doorbrengen op straat om te werken of spelen maar ’s avonds terug naar huis gaan om te slapen (Consortium for Street Children, z.d. a). In Mon refuge hoorden we ook al van een aantal kinderen dat dit het geval is. Straatkinderen worden volgens Consortium for Street Children (z.d. a) omschreven als kinderen die afhankelijk zijn van de straat om te overleven. Dit kan gaan om kinderen die op straat werken of vaak vertoeven bij een familielid of vriend die zich in deze situatie bevindt.

Deze ruime groep die binnen de term straatkinderen valt, komt vaak dagelijks met geweld in aanraking. Dit geweld kan afkomstig zijn van andere straatkinderen maar ook van familieleden of overheidsambtenaren. Daarnaast wordt deze kinderen ook het recht tot educatie en gezondheidszorg ontnomen. Dit zorgt voor een opstapeling aan verschillende, complexe problematieken. Ook lopen

kinderen die vaak op straat vertoeven meer risico om benaderd te worden door mensen die hen willen misbruiken. De kans op een drugverslaving of mentale problemen vergroot eveneens als een kind lange tijd op straat moet leven (Consortium for Street Children, z.d. a).

De stigma's en sociale uitsluiting die kinderen ervaren, kan een negatieve impact hebben op hun mentaal welzijn. Daarnaast worden straatkinderen ook vaak gecriminaliseerd omwille van hun situatie. Zo is het in Togo bijvoorbeeld illegaal om te bedelen of te zwerven. Ook kinderen vanaf 14 jaar kunnen hierop bestraft worden. Dit zorgt ervoor dat kinderen regelmatig als crimineel worden behandeld omdat ze proberen te overleven. Deze stempel als crimineel maakt de kinderen enkel nog kwetsbaarder om opnieuw in aanraking te komen met justitie of geweld. Kwetsbaarheid kan ook veel ruimer gezien worden (Consortium for Street Children, z.d. a).

The value of creative activities in the recreational field (Lisauskienė & Leščinskij, 2025) omschrijft kwetsbare jongeren als jongeren die hun vaardigheden niet op dezelfde manier kunnen ontwikkelen als hun leeftijdsgenoten. Dit omdat ze in ongunstige omstandigheden leven of te maken hebben met sociale, economische, onderwijs-, culturele, geografische, handicap- en/of gezondheidsproblemen. Training youth at risk mentors in Paths (Glassner, 2022) gebruikt de term YAR (Youth at risk) en omschrijft de doelgroep als jongeren die in fysiek, mentaal of spiritueel gevaar zijn. Deze jongeren kunnen meer moeite ervaren om te functioneren binnen een onaangepaste sociale- en onderwijscontext. Ze maken meer kans om problematisch gedrag te stellen en kunnen kampen met een laag zelfbeeld. Daarom zijn succeservaringen extra belangrijk voor het opbouwen van hun mentaal welzijn. Dezelfde bron omschrijft mentaal welzijn als "zich goed voelen en goed functioneren". Dit uit zich in tekenen van autonomie, zelfvertrouwen, optimisme en het vermogen om duurzame relaties aan te gaan. Kwetsbare jongeren hebben vaak een verminderd mentaal welzijn en veerkracht. Net die veerkracht omvat belangrijke vaardigheden om te kunnen omgaan met risico's en problemen.

De kinderen en jongeren in Mon Refuge hebben vaak op straat geleefd of kwamen in aanraking met justitie als gevolg van hun moeilijke situaties. Dit zorgt ervoor dat veel van de kinderen en jongeren een schoolachterstand hebben opgelopen. Hierdoor komt hun sociale of emotionele ontwikkeling ook niet altijd overeen met het verwachte niveau op basis van hun leeftijd. Ook is het belangrijk te weten dat veel kinderen en jongeren moeite kunnen hebben met het volgen van een dagelijkse structuur omdat ze gewoon zijn te leven op hun eigen ritme. Om deze vaardigheden te kunnen ontwikkelen, maakt het "Paths-program" gebruik van "Project-Based-Learning" en "Outdoor training". Dit zijn twee methoden die te kaders vallen binnen het ervaringsgericht werken, waar we later meer uitleg over geven (Glassner, 2022).

5.4. Situering t.a.v. de huidige (wetenschappelijke/internationaal) kennisinzichten

Doorheen ons project baseren we ons op enkele kennisinzichten uit literatuuronderzoek. Ten eerste vertrekken we vanuit het model van wenselijke preventie en koppelen we dit aan enkele theorieën rond het werken met kwetsbare kinderen en jongeren. Vervolgens zullen we het hebben over de meerwaarde van ervaringsgericht werken en creatieve recreatie.

5.4.1. Wenselijke preventie

Dit project kunnen we kaderen binnen het model van wenselijke preventie. We starten met het begrip preventie af te bakenen. Een initiatief is preventief als het doelbewust en systematisch een probleem of een dreiging van een probleem probeert te voorkomen. Men kan aan preventie doen op individueel niveau, maar men kan dit ook vertalen naar een algemene doelgroep. Hierdoor bereik je ook personen van de doelgroep die nog geen probleem ervaren. Vanaf dan spreken we van algemene preventie.

Er bestaan drie niveaus op vlak van preventie, namelijk **primaire, secundaire en tertiaire preventie** (Goris et al., 2008). Deze niveaus hebben betrekking op het moment waarop wordt ingegrepen in het ontwikkelingsstadium van een probleem. Hoe vroeger je ingrijpt in de ontwikkeling van een probleem, hoe breder de doelgroep is waarmee gewerkt kan worden. Bij primaire preventie is er amper sprake van een probleem, maar er is wel al zicht op een mogelijk probleem. Een mogelijke toepassing is het feit dat de jongeren in Mon Refuge niet veel middelen hebben. Het is mogelijk dat ze zullen proberen aan geld te raken door te stelen. Bij het volgende niveau, namelijk secundaire preventie, is er nog geen acuut probleem, maar zijn er indicaties dat er zich een probleem ontwikkelt. In Mon Refuge wordt bijvoorbeeld besproken onder de jongeren dat enkelen willen samenleggen om een brommer te kopen. Er is geweten dat ze hier niet de middelen voor hebben, wat doet vermoeden dat ze eventueel zouden stelen om aan het geld te komen.

Als laatste hebben we tertiaire preventie, hierbij is er sprake van een probleem. Bij deze vorm van preventie wil men voorkomen dat het probleem zich nogmaals voordoet of verder escaleert. Bijvoorbeeld enkele jongeren van Mon Refuge hebben geld gestolen van elkaar. Men zal er proberen voor te zorgen dat dit niet nogmaals voorvalt. Bij tertiaire preventie kan ook al sprake zijn van curatie. Bij curatie is er geen doelstelling vooropgesteld om een probleem te voorkomen. Hierbij wil men een probleem oplossen. Er wordt een initiatief genomen om een einde te maken aan een bestaande situatie, niet aan een situatie die nog volgt en men wil voorkomen. Zo kan er in het voorbeeld van tertiaire preventie ingegrepen worden, men kan bijvoorbeeld een sanctie opleggen en ervoor zorgen dat het geld terug gegeven wordt.

Binnen preventie wordt er ook een belangrijk onderscheid gemaakt tussen twee soorten preventie, namelijk situationele en sociale preventie (Goris et al., 2008).

	Primaire preventie	Secundaire preventie	Tertiaire preventie
Situationele preventie	Primaire situationele preventie	Secundaire situationele preventie	Tertiaire situationele preventie
Sociale preventie	Primaire sociale preventie	Secundaire sociale preventie	Tertiaire sociale preventie

Bij **situationele preventie** wordt er ingegrepen in de fysieke omgeving om de kans op criminaliteit te verlagen. Zo kan men bijvoorbeeld in de buurt van een plein waar er overlast is door hangjongeren, investeren in een sportplek. Op deze manier krijgen ze de mogelijkheid om op een openbare plaats samen te komen zonder overlast te veroorzaken voor hun omgeving.

Bij **sociale preventie** gaat het om een initiatief dat zich richt op de persoon. Daarbij wordt ingegrepen in de sociale context van de gemeenschap of in de individuele ontwikkeling. Concreet betekent dit dat interventies inspelen op ontwikkelingsmechanismen van de mens, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende levensfasen. Tegelijk richten ze zich op het ontstaan en de opeenstapeling van kwetsbare levensdomeinen, zoals socio-economische status, problemen binnen het gezin of op school, en sociaal kapitaal. Daarnaast omvat sociale preventie ook interventies die gericht zijn op het vergroten van kennis en bewustzijn bij bepaalde doelgroepen. Op die manier worden mensen veerkrachtiger en beter in staat om keuzes te maken die hen weghouden van criminaliteit. Tot slot kan sociale preventie zich ook richten op bredere, structurele verbeteringen van levensomstandigheden. Deze structurele verbeteringen zijn niet louter preventief, maar bevorderen in het algemeen maatschappelijke omstandigheden en dragen bij tot meer kansen voor verschillende groepen in de samenleving. Sociale preventie focust dus op de achterliggende oorzaken van deviant gedrag (Tieberghien, z.d.).

Hieronder zullen de vormen sociale preventie in de gemeenschap en in de individuele ontwikkeling

besproken worden, waarbij we het centrum Mon Refuge als gemeenschap beschouwen.

Bij **sociale preventie in de gemeenschap** focust men zich op de optimalisatie van de structurele context in de leefomgeving, waaronder de levenscondities en de sociale cohesie. Op deze manier reduceert men de kans op het ontstaan van normovertredend gedrag. Het Kennisplatform Integratie en Samenleving (van Wonderen, 2020) heeft een onderscheid gemaakt tussen drie focussen die gelegd kunnen worden binnen sociaal preventieve projecten. Ten eerste kan er gewerkt worden op het verbeteren van het contact in de directe omgeving. Ten tweede kan men zich richten op positief gedrag te bevorderen van kinderen en jongeren. Tot slot kan er gefocust worden op het vergroten van sociale controle, collectieve weerbaarheid en basisveiligheid in de gemeenschap.

Er zijn verschillende methodieken die gehanteerd kunnen worden bij initiatieven met een van bovenstaande focussen. Hieronder zullen er enkele beschreven worden die toepasbaar zijn binnen het centrum Mon Refuge (Tieberghien, z.d.). De eerste methodiek is sport en spel, waarbij aan de persoonlijke ontwikkeling en de empowerment van kwetsbare doelgroepen gewerkt wordt. Deze methodiek kan een positief effect hebben op deze jongeren, waardoor ze minder kans lopen om in contact te komen met overlast of criminaliteit. Daarnaast is er ook nog de netwerkmethode. Hierbij wordt gefocust op een stabiele relatie tussen de begeleiders en de kinderen. Als er onderling een goede relatie is, zal er sneller wederzijds vertrouwen zijn indien er sprake is van normovertredend gedrag. Deze band kan versterkt worden door o.a. sportactiviteiten.

Bij **sociale preventie in de ontwikkeling** ligt de focus op individuele kenmerken en vaardigheden van jongeren die verband houden met regelovertredend gedrag. Hoewel sommige factoren, zoals leeftijd, geslacht of eerdere lidmaatschappen van criminele groepen, niet veranderbaar zijn, kunnen onderliggende attitudes, morele overtuigingen en sociale vaardigheden wel beïnvloed worden. Interventies richten zich daarom vaak op het vroegtijdig versterken van beschermende factoren, zoals emotionele regulatie, cognitieve en sociale vaardigheden, en op het aanleren van normen en waarden. Hiervoor richt men zich vaak op personen bij wie persoonlijke en omgevingsfactoren het risico op regelovertreding verhogen, of die al deviant gedrag hebben vertoond. Vroegtijdige interventie kan zo langdurige voordelen opleveren, zowel sociaal als economisch, en het risico op crimineel gedrag reduceren (Tieberghien, z.d.).

Sociale preventie kan toegepast worden in de vorm van voorlichting of sensibilisering. Hierbij reik je informatie aan door middel van communicatie aan een bepaalde doelgroep, met als doel een gedragsverandering te creëren. Er wordt uit gegaan van een verband tussen kennis, attitude en sociale invloed. Kennis van risico's, strategieën om gedrag bij te sturen en alternatieve reacties stelt iemand in staat ongewenst gedrag om te zetten in gewenst gedrag. Soms is het aanreiken van kennis niet voldoende en heeft de houding van de mensen t.o.v. een bepaalde situatie of thema invloed op het gedrag. Deze houding komt vaak voort uit eerdere ervaringen, logisch redeneren of diepgewortelde gewoonten. Door sociale invloed kan men ook gedrag stellen waarvan men denkt dat dit de verwachting is. Dit wordt ook wel de subjectieve norm genoemd. Er kan ook directe invloed zijn van derden op een persoon waardoor men sociale druk of steun kan ervaren. Soms kopiëren mensen andermans gedrag door hen te observeren, dit wordt ook wel modelling genoemd (Tieberghien, z.d.). Dit zal verder toegelicht worden in het onderdeel radicaliteit.

Hier kan er een link gemaakt worden met een criminologische theorie, namelijk de rationele keuzetheorie. Hierbij probeert men het proces om een beslissing te maken per individu te verklaren of te voorspellen. Om crimineel gedrag te voorspellen, maakt men gebruik van drie zaken: geschikte doelwitten, gemotiveerde dader en mate van toezicht. Mensen die ervoor kiezen om criminele feiten te plegen zullen een kosten-baten afweging maken. Hierbij zullen mensen rationeel een afweging maken tussen de voordelen van het plegen van de feiten en de kans om betrapt te worden (Seneca,

z.d.).

Ons project is preventief aangezien het initiatief o.a. doelbewust wordt opgezet. Het uitwerken van een uitleensysteem voor het spelmateriaal heeft als doel, het talrijke spelmateriaal dat aanwezig is toegankelijker te maken voor de kinderen en de begeleiders. Ten tweede willen we de begeleiders en vrijwilligers ondersteunen in het organiseren van activiteiten a.d.h.v. een activiteitengids.

Het initiatief voorkomt ook systematisch een probleem of een dreiging van een probleem. Gedurende onze eerste weken van ons verblijf merkten we dat de gedragsregels in Mon Refuge of de wet af en toe werden overtreden. Zo werden de begeleiders gecontacteerd door de middelbare school omdat enkele jongeren alcohol hadden gekocht en meegebracht naar school. Een ander probleem dat zich regelmatig voordoet is dat ze regelmatig geld van elkaar stelen. Een mogelijke dreiging is het feit dat de jongeren zich vervelen en vluchten uit het centrum om terug te keren naar het strand of de straat. Om van een preventief initiatief te spreken is het belangrijk dat het een probleem of de dreiging van een probleem voorkomt. Door de toegang tot spelmateriaal en activiteiten makkelijker te maken, zullen de jongeren meer actief bezig zijn. Hierdoor is het mogelijk dat ze minder snel regelovertredend gedrag vertonen.

Ons project valt eerder onder secundaire preventie, gezien we met een risicogroep werken. Er is nog geen sprake van een acuut probleem bij de jongeren in Mon Refuge, maar er duiken mogelijks wel af en toe problemen op. We zullen zowel inzetten op situationele als sociale preventie.

Op vlak van situationele preventie focussen we op nudging. Dit is het gedrag van mensen op een positieve manier beïnvloeden en sturen richting gewenst gedrag. Hierbij gaat men het onbewuste denkproces van mensen op een subtiele manier beïnvloeden, zonder andere opties te verplichten of te verbieden. In Mon Refuge zullen de uitleenboxen opgeslagen staan in het bureau. Hier zullen we foto's ophangen met een opstelling van het materiaal en hoe alles netjes opgeruimd kan worden (Tieberghien, z.d.).

In het boek Wenselijke preventie stap voor stap (Goris et al., 2007) lezen we dat een preventief initiatief wenselijk wordt als de emancipatie van alle burgers maximaal wordt toegelaten. Dit wil zeggen dat elke burger nood heeft aan zoveel mogelijk vrijheid en ruimte om zichzelf te ontplooiën. Er zijn vijf voorwaarden om van wenselijke preventie te spreken, namelijk radicaliteit, offensiviteit, integraliteit, participatie en een democratisch karakter. Aan de hand van deze vijf voorwaarden zullen we via de evidence-based aanpak de effectiviteit kunnen meten op basis van wetenschap en niet op basis van speculaties (Leicester, 1999).

Deze voorwaarden lichten we hieronder graag toe aan de hand van een concrete koppeling naar ons project. We linken de voorwaarden voor wenselijke preventie rechtstreeks aan enkele theorieën en methodieken en vertalen deze naar het niveau van de jongeren.

Radicaliteit

Een eerste voorwaarde om van wenselijke preventie te kunnen spreken is het probleem aanpakken bij de wortels. Dit noemen we **radicaliteit**. Dit begrip geeft aan dat het wenselijk is om een probleem- of risicosituatie zo vroeg mogelijk te stoppen. Hiervoor moet men kijken naar achterliggende oorzaken en niet enkel focussen op het voorkomen van het erger worden van de problematiek. Zonder de oorzaken aan te pakken zal het probleem of de risicosituatie zich blijven voordoen (Goris et al., 2007).

Door het aanbieden van een mix creatieve, ludieke en pedagogische activiteiten willen we vooral de persoonlijke ontwikkeling van de jongeren stimuleren. Dit is belangrijk om hen te laten uitgroeien tot weerbare volwassenen die een plaats kunnen vinden in de maatschappij. Het is belangrijk dat

jongeren hun talenten leren ontdekken en benutten. Dit kan door hen verschillende activiteiten aan te bieden waarin andere competenties nodig zijn.

Ook groeien kinderen en jongeren door zich te spiegelen aan anderen. Dit duidt op het belang van onderlinge interactie en interactie met hun rolmodellen. Dit leren door modelleren valt binnen de sociale leertheorie, ontwikkeld door Albert Bandura. In deze theorie is niet enkel het nabootsen van gedrag van belang maar ook de motivatie. Een persoon moet geloven in de positieve gevolgen van zijn gedrag en zichzelf in staat zien om dit gedrag te stellen. Wanneer kinderen en jongeren leren geloven in hun eigen capaciteiten, zullen ze ook makkelijker doelen kunnen stellen en deze volhouden (Borggreve, 2024). Wanneer iemand leert geloven in zijn eigen kunnen en de positieve gevolgen van gesteld gedrag, spreken we van intrinsieke motivatie. Dit vervangt de motivatie die mensen ervaren op basis van straffen en beloning (Ryan & Deci, 2017). We merken dat deze manier van werken nog heel aanwezig is in Mon Refuge. In verband met deze intrinsieke motivatie gaan we in het deel rond participatie dieper in op drie basisbehoeften die hierbij een rol spelen met behulp van de zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan.

Eerst verduidelijken we nog het belang van spelen in de ontwikkeling van kinderen. Niet voor niets is spelen opgenomen in het Internationaal Verdrag over de Rechten van het Kind. Volgens Spelen, niet enkel voor de lol (Tiquet, 2020) is spelen een belangrijk deel van onze wereld. Kinderen leren en doen namelijk veel door te spelen. Ze leren onder andere hun omgeving kennen en bouwen sociale relaties op. Het is nodig om leerkansen te creëren en in te zetten op verschillende spelvormen. Op deze spelvormen komen we in het onderdeel rond offensiviteit terug. Ook Lex Mulder (2020) beschreef het belang van spelen. Spelenderwijs en ervaringsgericht leren versterkt de creativiteit van groepen en individuen en zorgt voor verbondenheid. Om een veilige en boeiende context te creëren waarin spelen en ervaren centraal staat, ontwikkelde hij de *S.P.E.L.*-methodiek benadering. De *S.P.E.L.* methode staat voor Speels-, Proces- en Ervaringsgericht Leren. Volgens de cursus “Cre/actief aan de slag” (Leenknecht, z.d.) leren kinderen via spel nieuwe dingen ontdekken, fantasie en creativiteit gebruiken, spelenderwijs fouten maken, daarvan leren en volharden. Op psychosociaal vlak zorgt spelen voor verbinding en vermindert dit dus de eenzaamheid. Bovendien is de parallelle spelrealiteit een wereld waarin alles kan en mag. Zo kunnen spelers ten volle exploreren. Spel is dus cruciaal in het leren en de ontwikkeling van kinderen.

Offensiviteit

De voorwaarde offensiviteit heeft vooral te maken met het gevoel van autonomie en de keuzemogelijkheden van de doelgroep. Het is wenselijk om binnen preventie een offensieve actie op te zetten. Dat wil zeggen dat het uitbreiden van keuzemogelijkheden een positief effect kan hebben op het gedrag van jongeren. Deze uitbreiding kan gebeuren door enerzijds nieuwe mogelijkheden aan te bieden zoals een compleet ongekende activiteit. Anderzijds kan al bestaande mogelijkheden stimuleren, ook een offensieve actie zijn. Dit kan bijvoorbeeld toegepast worden in Mon Refuge door de mogelijkheden van sport op het nieuwe sportterrein uit te breiden (Goris et al., 2007).

Het uitbreiden van deze mogelijkheden willen we onder andere verwezenlijken door meer materiaal beschikbaar te stellen. Ook willen we de jongeren handvaten bieden met mogelijke creatieve activiteiten en gevarieerde spelen. Hierbij houden we rekening met de verschillende manieren waarop offensiviteit kan toegepast worden. Enerzijds zullen we tijdens ons project inzetten op het aanbieden van nieuwe, originele activiteiten. Anderzijds maken we gebruik van het al aanwezige materiaal en bouwen we ook verder op activiteiten die al gekend zijn. Hiervoor gaan we ten rade bij de begeleiders en de jongeren zelf. Door het bundelen van nieuwe en gekende activiteiten, hebben de jongeren meer keuzemogelijkheden. Hiermee gaat ook gepaard dat ze tijdens vrije momenten de keuzevrijheid

hebben om zelf te bepalen welke activiteit ze willen doen. Dit kan ook hun intrinsieke motivatie vergroten aangezien ze de autonomie krijgen over hun eigen tijdsinvulling.

Bij het uitbreiden van die keuzemogelijkheden, willen we rekening houden met de **omgeving** en de verschillende vormen van spel en materiaalgebruik. Peter Dekeyser (1998) beschrijft in zijn boek De schoolspeelplaats onder andere het belang van een gevarieerde speelplaats. Op een vlakke speelplaats gaan kinderen veel vaker teruggrijpen naar gekende regelspelen, wat andere spelvormen in gevaar brengt. Vooral een groene speelplaats kan kinderen uitdagen tot meer exploratie en beweging. Dit is iets waar we bewust gebruik van kunnen maken in het centrum Mon Refuge aangezien deze omgeving enorm veel mogelijkheden biedt (Dekeyser, 1998).

Om voldoende keuzemogelijkheden te kunnen bieden in ons project, is het belangrijk op de hoogte te zijn van verschillende **spelvormen**. In het boek “Het gaat steeds beter” (Bijkerk & en van der Heide, 2006) worden werkvormen ingedeeld volgens hun doel. Zo zijn er ijsbrekers, spelvormen, discussievormen en werkopdrachten. In de cursus “Cre/actief aan de slag” (Leenknecht, z.d.) wordt de indeling anders gemaakt, namelijk volgens expressievorm. Dan komen we tot de categorieën bewegen, beeld, muziek, drama en digi-taal. Peter Dekeyser (1998) spreekt dan weer van het belang van zeven verschillende spelvormen. Hierop zullen wij ons vooral baseren voor de indeling van onze activiteitengids.

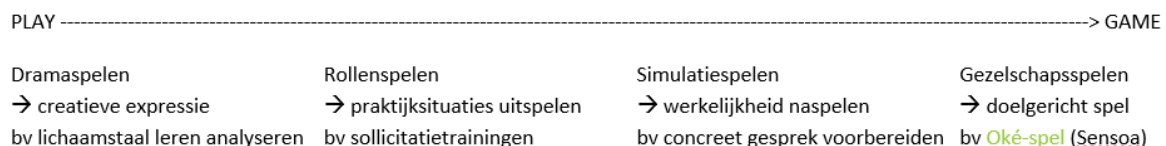
De spelvormen waarop we ons zullen baseren zijn de volgende:

- Sociaal spel: Deze spelvorm heeft vooral betrekking op het samen-zijn. Het contact tussen mensen staat centraal.
- Receptief spel: Hierbij wordt rekening gehouden met de verschillende zintuigen en vereist weinig fysieke activiteit. Kinderen kunnen bijvoorbeeld rondkijken, wroeten in het zand, luisteren naar vogels...
- Fantasiespel: Dit wordt ook wel het doen-alsof spel genoemd. Hierbij nemen kinderen verschillende rollen aan. Klassieke voorbeelden zijn een winkel of restaurant nabootsen. In Mon refuge merken we dat de kinderen graag gevechtssituaties of politie-achtervolgingen in scène zetten.
- Constructiespel: Deze creatieve spelvorm heeft te maken met bouwen, knutselen, herstellen, puzzelen, creëren...
- Uitdagingsspel: Hierbij komt heel wat fysiek experimenteren kijken. Het gaat om grenzen opzoeken en die proberen te verleggen. Op het belang van dit uitdagingspel of risicovol spelen, komen we later nog terug.
- Herhalend bewegen: Dit is een fysieke spelvorm waarin de beweging zelf centraal staat. Kinderen kunnen genieten van het herhaaldelijk uitvoeren van dezelfde beweging zoals touwspringen of dribbelen met een bal.
- Regelspel: Dit omvat alle spelen waarin competentie op de voorgrond staat. Vaak gaat het om sportieve spelen zoals voetbal. Bij gebrek aan materiaal of een gevarieerde omgeving grijpen kinderen hier het vaakst naar terug.

Het belang van uitdagingspel wordt breder uitgelegd in Spelen, niet enkel voor de lol (Tiquet, 2020). Hier wordt ingegaan op de kansen van “risicovol spelen” voor kinderen en jongeren. Risicovol spelen wordt beschreven als de risico's die verbonden zijn aan de exploratiedrang van kinderen. We spreken van risicovol spelen vanaf het moment dat een spelsituatie voor iemand, kind of begeleider, als risicovol aanvoelt. Risicovol spel vermijden is onmogelijk aangezien kinderen spontaan op zoek gaan naar uitdagingen in het spel. Ze proberen dingen die net iets moeilijker zijn dan wat ze al kunnen. Er

zijn verschillende vormen van risicovol spel waaronder spelen op hoogte, spelen met snelheid, spelen met gevaarlijke voorwerpen/op gevaarlijke plekken, stoeispielen... Hierbij leggen we de link met de kinderen in Mon Refuge die in bomen klimmen, op wilde dieren jagen, vuur maken, een mango snijden, vechtspelletjes spelen, op één been rolschaatsen... Door aan risicovol spel te doen leren kinderen hun eigen grenzen inschatten en bewegen ze op allerlei manieren. Ook ontwikkelen ze competenties zoals ondernemingszin, lef, probleemoplossend vermogen en creativiteit. Het overwinnen van een risico zorgt ook voor een flinke portie zelfvertrouwen. Ook leren kinderen risico's inschatten en worden ze dus risicocompetent. Dit is een unieke vaardigheid die kinderen en jongeren helpt om risico's en hun eigen vaardigheden in te schatten. Zo kunnen ze situaties beter beoordelen en hun grenzen stellen.

Risicovol spelen is een spelvorm waarin de kinderen veel vrijheid kunnen krijgen om veel zelf te ontdekken. Ook bestaan er spelvormen waarin het verloop van het spel meer vastligt. Op basis van de twee Engelse termen Play en Game wordt er een continuüm gecreëerd waarop alle mogelijke spelvormen kunnen geplaatst worden. "Play" gaat in deze context om een spontane manier van spelen waarbij zaken zoals regels en een deelnemersaantal niet vastliggen. Het spel staat dus onder invloed van de creativiteit en fantasie van de spelers. Aan de andere kant van het continuüm kunnen we dan bijvoorbeeld klassieke gezelschapsspelen plaatsen. Dit wordt omschreven met de term "Game" als een doelgericht spel waarin spelregels centraal staan en competitie of coöperatie meer op de voorgrond komen (Leenknecht, z.d.).

Naast een gevarieerde speelomgeving én variatie in spelvormen, is het **materiaal** ook van belang. Het is belangrijk dat het materiaal aangepast is aan de persoon en dat de jongeren hier een band mee kunnen opbouwen. Ook houden we rekening met de creativiteit van de jongeren in het gebruiken van materiaal. Zo kan een stoel tot enorm veel functies dienen. Een opdeling van het materiaal kan ook gemaakt worden volgens de eerder vermelde spelvormen volgens Peter Dekeyser. Zo horen knikkers en een mikadospel bijvoorbeeld tot materialen voor sociaal spel. Parels en blokken kunnen dan weer bij constructiespel ondergebracht worden. Om dit materiaal optimaal te kunnen gebruiken, spreekt hij ook van een uitleensysteem en een projectmatige aanpak. Dit wil zeggen dat er bijvoorbeeld activiteiten in thema georganiseerd worden of dat spontane activiteiten meer gekaderd worden. Zo is de vrijdagnamiddag in Mon Refuge bijvoorbeeld vaak een moment om met de jongeren samen te voetballen. Ook merkten we dat de kinderen graag knikkeren en koppelden we hier "de olympische spelen van het knikkeren" aan (Dekeyser, 1998).

In creatieve activiteiten is de materiaalkeuze ook een belangrijke factor. Volgens de cursus Cre/actie aan de slag (Leenknecht, z.d.) zorgt materiaal doorgaans voor extra tastbaarheid en concretisering bij een activiteit. Ook wordt de nadruk gelegd op de inzetbaarheid van alledaagse materialen zoals schelpen, knopen, touw... Hiermee moeten we ook creatief aan de slag doorheen ons project. In Mon Refuge is het aankopen van nieuw materiaal een uitdaging dus moeten we extra inzetten op het gebruiken van alledaags materiaal en de multifunctionaliteit hiervan.

Ook kan het kiezen van het juiste materiaal een activiteit mee structureren. Zo zorgt de opbouw in materiaal ervoor dat de aandacht behouden wordt. Door in het begin van een activiteit wat materiaal achter te houden, wordt nieuwsgierigheid gewekt bij de groep. Ook is op deze manier de uitdaging van in het begin niet te groot. De activiteit kan geleidelijk aan opgebouwd worden. Daarnaast is het van belang dat de begeleider materiaal kiest die hij graag gebruikt en ook kennis van heeft. Materiaal

moet dus aansluiten bij de persoon die de activiteit organiseert. Hierop letten we ook bij ons project. Doordat we ons op verschillende begeleiders richten, moet het aanbod aan materiaal gevarieerd zijn. Zo vergroot de kans dat elke begeleider materiaal vindt dat bij hem past (Verschoren, z.d.).

Om van een offensieve aanpak te kunnen spreken, zullen we dus meerdere zaken ondernemen. We proberen voor een ruimer aanbod aan activiteiten te zorgen, waarbij we rekening houden met verschillende spelvormen. Ook zetten we in op creatief gebruik van materiaal waardoor de mogelijkheden met beperkt materiaal worden uitgebreid.

Integraliteit: persoonsgericht en structuurgericht

Een volgende voorwaarde voor wenselijke preventie is **integraliteit**. Dit kan zowel structuur- als persoonsgericht zijn. Een integrale aanpak omvat een evenwicht tussen acties gefocust op de structuur én personen. Structuurgerichte acties proberen in te grijpen in de omgeving van de persoon, zoals in de familie, school, politici, instituties, wetgeving, ... Bijvoorbeeld een ruimte creëren waar hangjongeren kunnen samenkomen zonder voor overlast te zorgen voor andere mensen. Persoonsgerichte acties richten zich op veranderingen van gedrag door bijvoorbeeld vormingen gericht op jongeren. Het is wenselijk om bij preventieve initiatieven hiertussen een goed evenwicht te vinden (Goris et al., 2007).

Op vlak van structuurgerichte acties zullen we tijdens ons project gebruik maken van de komst van het nieuwe sportterrein. Dit is een recente ingreep die recent heeft plaatsgevonden in de omgeving. Daarnaast zullen we ook de methodiek nudging toepassen. We zullen foto's ophangen in het bureau, waardoor we de mensen onbewust sturen om het materiaal terug op te bergen op dezelfde manier. Naast de structuurgerichte acties zullen we ook persoonsgerichte acties opzetten. Door het ontwikkelen van de activiteitengids, zullen er vaker activiteiten georganiseerd worden. Hierdoor is het mogelijk dat de kinderen en jongeren in hun vrije tijd vaker zullen kiezen voor het spelen van een spel. Dit is een mogelijke gedragsverandering die plaats kan vinden, waardoor ze mogelijk minder snel normovertredend gedrag zullen stellen.

Participatie

Nog een belangrijke voorwaarde om te kunnen spreken van wenselijke preventie is participatie. Dit wil zeggen dat de doelgroep hun stem kan laten horen. Tegelijk draagt dit bij tot emancipatie van de kinderen en jongeren. Zo krijgen ze zelf ook inspraak, keuzevrijheid en leren ze opkomen voor hun mening (Goris et al., 2007). Deze participatie kan zowel bekeken worden in het belang van ons project, als in het belang van de kinderen en de jongeren. Eerst leggen we uit waarom participatie van de doelgroep ons project sterker kan maken. Daarna gaan we in op de voordelen voor de kinderen en jongeren zelf van een participatieve aanpak doorheen het proces.

Voor ons project is het belangrijk de kinderen en jongeren te laten participeren. Hierdoor kunnen we ons project beter afstemmen op de noden van de organisatie. Er bestaan verschillende vormen van participatie die we verder toelichten aan de hand van het participatiewiel. Dit is het proces om de deelname van de doelgroep aan het initiatief mogelijk te maken. Er bestaan drie vormen van participatie. De eerste is het verstrekken van informatie en communicatie over het project. Dit wordt ook wel transparantie genoemd en is een heel laagdrempelige manier om de doelgroep te betrekken. Door de doelgroep te informeren en kennis bij te dragen, kan het leiden tot een gedragsverandering. Een andere vorm van participatie is meedenken en -praten, waarbij de doelgroep in staat wordt gesteld om mee het project vorm te geven. Hier kunnen we een onderscheid maken tussen inspraak en meebeslissen. Bij inspraak heeft de doelgroep de mogelijkheid om enkel input te geven, terwijl meebeslissen ook staat voor het effectief mee bijdragen en sturen van het project, bijvoorbeeld het uitdenken van een activiteitengids. De laatste vorm van participatie is meedoen, waarbij de doelgroep

actief wordt betrokken in de praktische uitwerking tijdens het tot stand komen van het project. Onder deze vorm kunnen we weer een onderscheid maken tussen signaleren en bemiddelen. De doelgroep kan participeren door ons te wijzen op de mate waarin de activiteiten voldoende zijn aangepast aan de doelgroep en dus bepaalde zaken te signaleren. De doelgroep kan ook bemiddelen door concrete taken over te nemen tijdens het in gebruik nemen van het eindproduct.

Het participatiewiel omvat ook drie doelstellingen, namelijk beslissingen beïnvloeden, relaties versterken en capacity-building. Het beïnvloeden van beslissingen biedt de doelgroep de mogelijkheid om bij te dragen aan het maken van beslissingen. De doelgroep kan ook hun relaties onderling versterken, door deel te nemen aan verschillende participatie-initiatieven. Door aan capacity-building te doen, kunnen leden van de doelgroep kennis en vaardigheden opdoen om eigen opvattingen en gedrag te veranderen (Vandenbogaerde, 2021).

Binnen participatie moet men rekening houden met de bijkomende uitdaging van de participatieparadox. Hierbij nemen enkel de meest betrokken leden van de doelgroep deel. Zo is het belangrijk om na te gaan welke methoden effectief zijn om leden van de doelgroep te betrekken en hoe initiatiefnemers inspraakprocessen laagdrempeliger kunnen maken. Door participatie beter te begrijpen en actief te stimuleren, kan men de doelgroep meer betrekken. Dit zal voordelig zijn voor de eindresultaten van ons project en de duurzaamheid hiervan (Vandenbogaerde, 2021).

Langs de andere kant is participatie belangrijk **voor de kinderen en jongeren**. Hierdoor zullen ze ook voordelen ervaren op persoonlijk vlak. Om hen mee te krijgen in ons project is hun participatie van groot belang. We moeten hen een gelijkwaardige stem geven in beslissingen die rechtstreeks betrekking hebben op hen. De jeugdorganisatie Lejo spreekt hierbij van het NIVEA-principe, wat wil zeggen “Niet-Aanvullen-Voor-Een-Ander”. Het gaat om luisteren naar de ander en niet zelf invullen wat de kinderen en jongeren zouden bedoelen of willen. Dit voorkomt valse aannames (Lejo, z.d.). Gelinkt aan ons project zal het dus belangrijk zijn om de ze écht inspraak te geven in welke activiteiten ze nuttig zouden vinden. Ook in samenspraak met de begeleiders moeten we nagaan of ze zichzelf ook deze activiteit zien begeleiden. Om te vermijden dat we zaken invullen voor een ander, gaan we actieve discussies aan met de doelgroep en begeleiders rond hun voorkeuren naar activiteiten toe.

We zetten in op de participatie van de kinderen en jongeren met als doel hun **autonomie** te vergroten. Volgens een onderzoek naar jongeren die zich gedeconnecteerd voelen, heeft het gevoel van authenticiteit een grote invloed op de motivatie van de jongeren. Met authenticiteit wordt bedoeld dat de jongere iets kan doen wat aansluit bij zijn eigen waarden en zijn gevoel reflecteert. Het is belangrijk om te zorgen voor een klimaat dat de autonomie van de jongeren stimuleert. Dit heeft invloed op hun motivatie, zelfwaarde, identiteitsvorming... In *The effect of autonomy-supportive climate in a second chance programme for at-risk youth on dropout risk: the mediating role of adolescents' sense of authenticity* (Gueta & Berkovich, 2022) wordt hier de link gelegd naar de “Self-determination theory”, ofwel de zelfbeschikkingstheorie. Volgens de zelfbeschikkingstheorie van Deci en Ryan (2017) heeft een gevoel van autonomie een grote invloed op de intrinsieke motivatie van kinderen en jongeren. Bij de verduurzaming van ons project is het natuurlijk van groot belang om beroep te doen op die intrinsieke motivatie. Ook bij het begeleiden van activiteiten is deze nood aan autonomie van belang. Wanneer hieraan voldaan wordt, kunnen ze vrijwillig functioneren en zichzelf zijn.

De theorie van Deci en Ryan bespreekt naast autonomie nog twee andere basisbehoeften die vervuld moeten zijn om de intrinsieke motivatie te vergroten. Deze zijn verbondenheid en competentie. **Verbondenheid** is enorm belangrijk voor de sociale ontwikkeling. Jongeren hebben nood aan warme relaties met anderen en het gevoel dat ze ergens bij horen. Bij hen spelen vriendschappen een grote

rol en hebben ze nood aan sociaal contact. Hier kan sterk op ingezet worden tijdens ons project aangezien we werken met een grote groep jongeren. Deze behoefte aan verbondenheid verwijst naar de kwaliteit, maar ook de kwantiteit van de relaties. Voor de jongeren is het van belang om tot een ruim sociaal netwerk te behoren. Op dit laatste hebben wij minder invloed dus zullen we ons focussen op de kwaliteit van de relaties binnen ons project (Ryan & Deci, 2017).

Als laatste moeten jongeren ook de behoefte aan **competentie** kunnen bevredigen. De behoefte aan competentie houdt in dat jongeren nood hebben aan het ontwikkelen van hun talenten om persoonlijk te kunnen groeien. Enerzijds gaan jongeren hierdoor op zoek naar nieuwe uitdagingen of manieren om zichzelf te verbeteren. Anderzijds kan het herhalen van bepaalde ervaringen of het langdurig benutten van eenzelfde capaciteit ook voor een gevoel van competentie zorgen. De nood aan competentie voedt de motor achter het benutten van hun mogelijkheden. Omdat niet alle kinderen en jongeren over dezelfde mogelijkheden en talenten beschikken is het bieden van een ruim aanbod activiteiten en materiaal van groot belang. Tijdens ons project kijken we ook naar het belang van een aanbod aan keuze-activiteiten voor hun ontwikkeling (Ryan & Deci, 2017).

Volgens Soenens & Vansteenkiste (2024) is er een groter risico op kwetsbaarheid voor psychische en gedragsproblemen, wanneer er tijdens de opvoedingssituatie niet voldoende voldaan wordt aan deze basisbehoeften. Kinderen hebben de inherente neiging om zichzelf en de wereld te ontdekken maar deze psychologische groei gebeurt niet automatisch. Het creëren van een gunstig klimaat waarin aan de drie basisbehoeften wordt voldaan, is cruciaal. Bij de behoefte aan verbondenheid wordt vooral verwezen naar ouderlijke steun, bieden van troost, affectie... Door het bieden van een structuur kunnen opvoedingsfiguren tegemoetkomen aan de nood aan competentie. Dit gebeurt onder andere door afspraken en verwachtingen te communiceren. Autonomieondersteuning doelt dan op luisteren vanuit oprechte interesse wat er leeft bij een kind. Ook is het van belang om de kinderen inbreng te geven in het maken van keuzes.

Specifiek voor de doelgroep in Mon Refuge is het inzetten op deze drie basisbehoeften dus nog extra van belang. Vaak zijn deze kinderen en jongeren opgegroeid in een context die niet optimaal was om te voldoen aan de nood naar autonomie, verbondenheid en competentie. Mogelijks groeiden ze op zonder ouderfiguur of in een onveilige situatie. Door het leven op straat of op het strand, is het bieden van structuur ook een moeilijke zaak. Zo waren sommige kinderen en jongeren het stellen van afspraken misschien niet gewend. Ook hebben veel kinderen en jongeren het moeilijk met maken van keuzes en beseffen wat ze graag doen of goed kunnen. Dit kan duiden op een gebrek aan autonomieondersteuning tijdens hun kindertijd. Nu bevinden de kinderen en jongeren zich wel in een omgeving waar er plaats is om zichzelf veilig te kunnen ontwikkelen. Met ons project willen we dus een extra aanzet geven naar het stimuleren van deze drie basisbehoeften bij de kinderen en jongeren.

Democratisch karakter

Een laatste voorwaarde voor wenselijke preventie is zorgen voor een democratisch karakter. Dit wil zeggen dat iedereen betrokken wordt en dat we geen subgroepen uitsluiten. We bakenen onze doelgroep af op een doelgerichte manier. Voor ons project, richten we ons op de kinderen en jongeren van Mon Refuge. We houden rekening met de diversiteit binnen de doelgroep. Zo zullen we aandacht schenken aan hoe we activiteiten kunnen aanbrengen voor personen met een mentale of auditieve beperking. Ook als we inspraak van de kinderen en jongeren vragen, betrekken we de volledige groep. Hierbij steunen we op het principe van inclusie. Tegelijk proberen we rekening te houden met de Togolese visie op beperking en inclusie.

Het democratisch karakter willen we niet enkel bereiken door inclusie t.a.v. personen met een beperking. Ook willen we letten op de manier waarop alle kinderen zich gedragen in groep. Kinderen

nemen automatisch verschillende rollen aan. Peter Dekeyser (Dekeyser, 1998) beschrijft drie groepen kinderen waarbij de focus ligt op lagereschoolkinderen. Het is belangrijk om voor elke groep gepaste activiteiten aan te bieden. Hij spreekt van kinderen die gezelligheid opzoeken, durvers en prutsers. De eerste groep zijn kinderen die vaak in kleine groepjes rondhangen. Van hen wordt gedacht dat ze het vaakst aan fantasiespel doen. De durvers vallen vaak het meest op door hun drukke gedrag. Zij zijn heel actief en hebben nood aan fysieke activiteiten en uitdaging. Als laatste zijn er de prutsers, of de creatieve geesten. Dit zijn kinderen die zich lange tijd kunnen bezighouden op zichzelf en met één activiteit.

Ook richten we ons op de kinderen en de jongeren waarbij we ons bewust zijn van het grote leeftijdsverschil. Daarom steunen we tijdens ons project ook meer op de jongeren om ons en de begeleiders te ondersteunen. Ook onder de kinderen zijn er duidelijke verschillen in leeftijdsgebonden competenties. Om geen kinderen uit te sluiten, zullen we in ons project een breed aanbod voorzien van activiteiten aangepast aan elke leeftijd.

In LEER-KRACHT: spelen, niet enkel voor de lol (Tiquet, 2020) wordt uitgelegd hoe kinderen betrokken kunnen worden bij het inrichten van een pauze. Om in te zetten op zinvolle speelmogelijkheden, kunnen we gebruik maken van de expertise van de kinderen. Daarbij is het belangrijk om vragen te stellen zoals “Waarmee spelen ze vandaag?”, “Wat vinden ze leuk?”, “Wat kan beter of anders?”, “Wat ontbreekt er?”. Vaak zal er een compromis moeten gevonden worden tussen de wensen van het kind en de begeleiders.

5.4.2. Belang van ervaringsgericht werken en creatieve recreatie

Bij het aanbieden van verschillende activiteiten ligt de nadruk op de ontwikkeling van de kinderen en jongeren. Daarom steunen we op enkele methoden en good practices om jongeren in kwetsbare situaties te begeleiden. Eerst en vooral houden we rekening met inzichten vanuit het **ervaringsgericht werken of ervaringsleren**. Dit is een methode om via uitdagende activiteiten te komen tot nieuwe ervaringen en persoonlijke groei. Wanneer deze methode preventief kan worden ingezet, verminderen de kansen op de nood aan meer gespecialiseerde zorg.

Kurt Hahn maakte de intro tot ervaringsgericht werken met het opvoedingsconcept “Outward bound school”. Jonge zeemannen kregen de kans om op zee te leren overleven. De bedoeling van dit project was vooral om jongeren weerbaarder te maken, te leren volharden en hun gevoel van verbondenheid en competentie te stimuleren. Intussen wordt ervaringsgericht werken veel breder gezien dan jezelf in extreme omstandigheden tegenkomen. Het gaat er vooral om jongeren uit hun comfortzone te halen en hen nieuwe ervaringen aan te reiken, aangepast aan hun mogelijkheden (Csincsak, z.d.).

Deze manier van leren stimuleert de ontwikkeling van kinderen en jongeren op heel wat vlakken. De doelgroep die in het bijzonder baat heeft bij deze methode zijn kinderen en jongeren met een laag zelfbeeld of zij die maatschappelijk kwetsbaar zijn. In ervaringsgerichte methoden is het fysieke aspect en het leren samenwerken belangrijker dan het verbale aspect. Kinderen en jongeren moeten kunnen experimenteren in een veilige omgeving (Lejo, z.d.). Zo kunnen ze hun talenten ontdekken, keuzes leren maken en verschillende competenties ontwikkelen. Dit draagt bij tot hun weerbaarheid in de samenleving. Hieruit leren we dat we naar ons project toe sterk willen inzetten op het aanspreken van verschillende competenties door middel van een gevarieerd aanbod aan recreatieve activiteiten.

In ervaringsleren kan van drie verschillende niveaus gesproken worden. Het eerste niveau, recreatief leren, dient als aanvulling op de ontwikkeling van de kinderen en jongeren. Het biedt een mix aan van ontspannende elementen en leermogelijkheden. Hierdoor leren ze omgaan met verschillende situaties, werken ze aan een emotionele balans en wordt het alleen-zijn omgezet naar samen-leven. Dit is van

groot belang in de sociale ontwikkeling van kwetsbare kinderen en jongeren. Het tweede niveau, educatief leren, focust specifiek op het vermijden van problemen en het stimuleren van de ontwikkeling. Als laatste heeft curatief leren als doel om ongewenst gedrag te veranderen. Verder gaan we nog dieper in op ervaringsleren en focussen we op de belangen van recreatief leren (Ruikes, 2018).

Daarnaast werd ook de meerwaarde van **creatieve recreatie** voor onze doelgroep aangetoond. Kinderen en jongeren met weinig zelfvertrouwen of een laag zelfbeeld hebben vaak heel veel baat bij creatief werk. Zo kunnen ze zelfvertrouwen opbouwen en hun emoties verwerken, aan de realiteit te ontsnappen of zichzelf uiten naar anderen toe. Wel is het belangrijk op te merken dat net deze kinderen en jongeren vaak een barrière ervaren om hun creativiteit te delen met anderen uit schrik voor negatieve reacties. Deze angst die zij ervaren wordt vaak versterkt door eerdere traumatische ervaringen zoals een verstoorde ouder-kind relatie of ervaren geweld. Rekening houdend met deze uitdaging bieden creatieve activiteiten tal van mogelijkheden. Kinderen en jongeren krijgen de kans nieuwe vaardigheden te leren, zichzelf uit te drukken en creatief te leren denken. Dit stimuleert hun probleemoplossend vermogen en hun flexibiliteit. Ook bevat creativiteit een sociale component waarin ze op een andere manier, dan bijvoorbeeld door sport, in contact met elkaar kunnen treden. Als laatste kan het creatief bezig zijn stress reduceren. Creatieve activiteiten creëren een “state of flow” waarbij mensen volledig opgaan in de activiteit. Daarnaast biedt het tactiele aspect van bijvoorbeeld kleien, ook een “grounding effect” wat relaxerend werkt (Lisauskienė & Leščinskij, 2025).

5.5. Linken of vergelijken met de internationale context

Uit eigen ervaring in Togo valt op dat er een verschil zit in de manier waarop er naar anderen gekeken wordt. In Togo is de band met de bredere gemeenschap van groot belang. Waar we in België enorm taakgericht zijn, ligt de focus in de Togolese cultuur op sociale relaties. Bij gebrek aan data over Togo baseren we ons voor deze vergelijking even op buurland Ghana (The culture factor, z.d.). Hierna leggen we wel de link met Togo op basis van persoonlijke gesprekken met de lokale bevolking. Ghana wordt gezien als een collectivistische samenleving waarin loyaliteit een belangrijke waarde is. Deze waarde geldt voor eigen familie, maar ook in een werkcontext of in de buurt. Iedereen wordt geacht verantwoordelijkheid te nemen naar andere leden van de groep toe. Dit zorgt ervoor dat eigen mening en emancipatie een minder grote plaats innemen in deze cultuur.

Vanuit onze persoonlijke ervaringen kunnen we bevestigen dat de Togolese bevolking deze waarden deelt. Wel maken we de nuance waarin we hoorden dat de Togolese cultuur nog net iets opener en gastvrijer is dan die in de buurlanden. Zo zouden mensen elkaar sneller begroeten en helpen in Togo dan in buurland Ghana. Hieruit kunnen we opmaken dat de collectiviteit hier een nog grotere rol speelt. Ook staat machtsafstand in deze cultuur centraal en is respect voor de hiërarchie een belangrijke waarde. Het is dus normaal dat jongeren zich nederig zullen opstellen ten opzichte van volwassenen of hun opvoedingsfiguren.

De zelfdeterminatietheorie die eerder besproken werd (zie onderdeel radicaliteit) steunt op autonomie van de kinderen en jongeren. We zouden kunnen denken dat dit haaks staat op de collectivistische waarden van de Togolese cultuur. In Togo is het net belangrijk om mee te draaien in de gemeenschap en te gehoorzamen aan wat ouderen zeggen. Toch hangt autonomieondersteuning ook in landen met een collectivistische cultuur samen met een betere mentale gezondheid. Wel tekent cultuur de opvoeding en bepalen de collectivistische waarden mee hoe een kind ouderlijk gedrag zal interpreteren. Zo kunnen kinderen bijvoorbeeld beter om met dwingend gedrag van ouders en zullen ze dit sneller accepteren. Dit gedrag kaderen ze sneller binnen ouderlijke bezorgdheid en goede wil dan kinderen die opgegroeid zijn in een individualistische cultuur. Autonomie hoeft dus niet in tegenstelling te staan tot collectivistische waarden. Wanneer mensen de waarden van sociale cohesie

en samenwerking integreren, voelen ze ook een grote authenticiteit in het handelen op basis van die waarden (Soenens & Vansteenkiste, 2024).

Volgens Straub (2014) steunen we in het Westen sterk op professionalisering en empowerment van het individu waardoor we het samenwerken verleerd zijn. Sociaal werk in het zuiden richt zich dan meer op sociale- en gemeenschapsontwikkeling. De individualistische hulpverlening maakt daar plaats voor gemeenschapsversterkend werk. Het sociaal werk in het Zuiden is vaak gebaseerd op inheemse kennissystemen, oftewel “Indigenous knowledge systems” (IKS). Zo won bijvoorbeeld herstelrecht als methode én als houding aan belang in het Noorden.

Graag leggen wij hier ook ons eigen ervaringen naast. In het centrum Mon refuge hangt er een sterke groepscohesie waarin de kinderen en jongeren op elkaar kunnen rekenen. Zo nemen ze een verantwoordelijkheid over elkaar en heerst er een sterke sociale controle. Ze durven elkaar aanspreken op hun fouten, al gebeurt dit wel vaak op een, voor ons, gewelddadige manier. Deze manier van aanpak lijkt wel te werken bij de jonge kinderen. In vergelijking met stages in Europa, lijken de kinderen in Mon refuge sneller en beter te gehoorzamen. Dit gebeurt mogelijks vanuit een respect voor de hiërarchie.

Tijdens ons project moeten we ons bewust zijn van de invloed die deze machtsverhoudingen kunnen hebben binnen de groep. Door deze hiërarchische structuur kunnen we rekenen op de jongeren om ervoor te zorgen dat de kinderen respectvol zijn en inzet tonen tijdens de activiteiten. Ook zetten we verder in op het versterken van de aanwezige groepscohesie door groepsactiviteiten op te nemen in de gids.

6. Finaliseren strategisch kader

6.1. Doelstelling van het project

Ten eerste willen we met dit project de begeleiders een activiteitengids met ludieke en pedagogische activiteiten aanbieden. Hiermee willen we voor de begeleiders handvaten voorzien om leerkansen te creëren voor de kinderen en jongeren. Het bieden van deze leerkansen zorgt voor een omgeving waarin hun ontwikkeling centraal staat. De activiteiten focussen op het verwerven van competenties zoals weerbaarheid, zelfstandigheid en sociale vaardigheden.

Ten tweede maken we het materiaal toegankelijker voor zowel de kinderen als het team van Mon Refuge. Door een uitleensysteem volgens het principe van een spelothek uit te werken, zetten we in op het optimaal en creatief gebruik van het aanwezige materiaal in het centrum. Dit heeft als doel de kinderen en jongeren meer keuzemogelijkheden te bieden tijdens momenten van vrij spel. Het draagt ook bij tot hun verantwoordelijkheidsgevoel t.o.v. het spelmateriaal. Daarnaast kunnen de kinderen en jongeren zelf beslissen met welk materiaal ze aan de slag gaan, wat bijdraagt aan het nemen van initiatief.

6.2. Operationaliseren van de projectdoelstellingen

De activiteitengids zal bestaan uit een verzameling aan gevarieerde activiteiten. Deze zullen opgedeeld worden volgens thema. Zo wordt de activiteitengids een mix van creatieve, sportieve en educatieve activiteiten die rekening houden met de socio-emotionele ontwikkeling van de kinderen. De jongeren krijgen hier ook toegang tot. Om de toegang tot het beschikbare materiaal vlotter te maken, ontwikkelen we een uitleensysteem op het principe van een spelothek. Hierin steunen we op de inbreng en participatie van de jongeren. Voor de oudsten onder hen die ook een rol als animator opnemen, bieden we in de activiteitengids handvaten aan om activiteiten te organiseren.

6.3. Plan van aanpak

Tijdens onze eerste maand leerden we de werking van het centrum kennen. Eerst participeerden we aan enkele activiteiten. Op deze manier ontdekten we de huidige aanpak van de begeleiders. Hierna gingen we ook zelf aan de slag. Doorheen deze periode namen we ook deel aan vergaderingen met de begeleiders, waardoor we de noden van Mon Refuge meekregen. Hieruit ontstond het idee om een activiteitengids en speltheek te ontwikkelen. Doorheen het project betrekken we het hele team en is er ruimte voor inbreng en feedback. Alsook houden we op het einde een evaluatie met de kinderen, jongeren en begeleiders.

Ten eerste bespreken we hoe de activiteitengids vorm zal krijgen. In het begin van de gids voorzien we enkele tips en tricks voor het begeleiden van activiteiten. Daarna maken we een opdeling van de verschillende activiteiten per categorie. Deze worden bepaald aan de hand van literatuuronderzoek (zie onderdeel offensiviteit). Om per categorie een breed en aangepast aanbod aan verschillende activiteiten aan te bieden zullen we een brainstorm houden met de begeleiders en animatoren. Geleidelijk aan komen we tot een selectie van activiteiten die we uitschrijven volgens een bepaalde structuur. De nieuwe activiteiten zullen we ook zoveel mogelijk proberen te testen met de doelgroep, waarbij de begeleiders de aangereikte tips en tricks al kunnen toepassen. Als dit alles is uitgewerkt voorzien we een moment met de animatoren en begeleiders waarop we de activiteitengids officieel zullen voorstellen.

Ten tweede gaan we verder in op het idee van de speltheek. We maken eerst een onderscheid tussen spel- en overige materiaal. Hierin maken we ook een selectie welk speelgoed we al dan niet uitlenen aan de kinderen en jongeren. Om een overzicht te creëren van het aanwezige spelmateriaal zullen we voor onszelf beginnen met het opmaken van een inventaris. Vervolgens ontwikkelen we de uitleenboxen, waarbij we ook zullen vertrekken vanuit verschillende categorieën zoals in de activiteitengids. Om tot verduurzaming te komen steunen we erop dat de jongeren zelf verantwoordelijkheid opnemen. We plannen ook een moment in om de boxen voor te stellen aan de kinderen en jongeren. Bij de opstart van het nieuwe systeem houden we toezicht. Dit bouwen we langzaam af, zodat de jongeren hier steeds meer autonomie in krijgen.

6.4. Succes- en faalfactoren

Van in het begin zagen we de verantwoordelijkheidszin van de jongeren en het enthousiasme van de kinderen als een belangrijke succesfactor. Ze waren enthousiast rond het project en hadden een positieve ingesteldheid. Hierdoor konden we makkelijk met hen aan de slag om activiteiten uit te testen. Ook hun groepsgeest hielp tijdens de uitwerking van het project. Bij activiteiten konden we rekenen op de jongeren om de kleinere kinderen te ondersteunen. Ze stonden ook steeds klaar om ons te helpen of onze vragen te beantwoorden.

Doordat we eerst enkele weken focusten op het opbouwen van een band met de kinderen en jongeren, kregen we van hen het mandaat om zaken te organiseren. Ze gaven ons het gevoel deel uit te maken van de groep, wat voor de uitvoering van ons project heel motiverend en ook functioneel was. Zo konden we op een informele manier activiteiten meegeven of uittesten. Dankzij de jongeren leerden we de werking ook goed kennen en konden we beter inschatten welke richting we met ons project uit moesten. Ze gaven ons inzicht in hun culturele identiteit en groepsdynamiek. Daardoor konden we onze activiteiten beter aanpassen aan de doelgroep en hun cultuur.

Aan de start van ons project zagen we het meeste faalfactoren op vlak van tijd en middelen. Mon Refuge zelf heeft weinig middelen waardoor het afdrukken van een grote hoeveelheid papier of aankopen van spelboxen voor hen niet haalbaar was. Wel hadden ze veel spelmateriaal ter beschikking waarmee we aan de slag gingen. Ook een creatieve blik van de begeleiders en onszelf zorgde voor optimaal gebruik van de beschikbare middelen. Daartegenover was het soms moeilijk om

orde te houden in het materiaal aangezien we met een team van zes personen niet altijd dezelfde visie op orde en netheid hadden. Zo kreeg bepaald materiaal verschillende plaatsen vooraleer het dan echt een vaste plaats kon krijgen. Om dit te vermijden hadden we in het begin van ons project graag een rek of kast ter beschikking gehad.

De planning van ons project was een uitdaging, aangezien onze weken zelden verliepen zoals gepland wegens wijzingen in de planning of onverwachtse zaken. Dit zorgde ervoor dat we bijvoorbeeld pas laat in ons project een brainstorm met de kinderen en jongeren konden organiseren. Vanuit een wens naar echte participatie van de kinderen en jongeren, hadden we dit graag wat vroeger uitgevoerd. Het testen van activiteiten vroeg vaak veel planning en geduld om dit effectief te kunnen organiseren. De beschikbare tijd hiervoor was ook eerder beperkt aangezien alle kinderen tijdens de week op school zitten en de jongeren in het weekend graag een moment voor zichzelf hebben. Daarnaast kregen we niet steeds tijdig of gericht inbreng in ons project van de jongeren en begeleiders. Desondanks de positieve reacties op ons project, kregen we soms het gevoel dat een kritische blik van de begeleiders wat ontbrak. Het was een uitdaging om gerichte feedback te krijgen. We vermoeden dat dit te maken had met het cultuurverschil.

7. Meerwaarde , vernieuwend karakter van het project

In samenspraak met de begeleiders van Mon Refuge kwamen we tot dit project, omdat we erin geloven dat dit de kinderen en jongeren ten goede zal komen. Het voorstellen van meerdere activiteiten en ook keuze-activiteiten aanbieden, zorgt voor meer ontspanning. Aangezien sport en spel belangrijk is in de ontwikkeling van kinderen en jongeren, beslisten we hierop in te zetten. Het beschikbaar maken van het materiaal, draagt bij aan de vraag naar meer ontspanningsmogelijkheden. De kinderen waren in het begin van ons project niet gewoon om vaak materiaal uit het bureau te mogen gebruiken. In die zin is het voor hen een hele vernieuwing om hier verantwoordelijkheid in te leren nemen. Ook voor de begeleiders is de speltheek een nieuw concept. Dit zal ook wat de druk op hen wegnemen om steeds activiteiten te voorzien aangezien de kinderen en jongeren zelfstandiger aan de slag kunnen met materiaal. Daarnaast zorgt ook het bieden van een mix aan gekende en ongekende activiteiten voor een vernieuwend karakter. De kinderen en jongeren krijgen toegang tot spelen die ze voorheen niet kenden. Zelf kunnen ze nadenken over welke activiteiten allemaal mogelijk zijn en welke ze dan het liefst doen. De begeleiders ter plaatse willen ook graag typische spelen vanuit andere landen leren kennen. De activiteitengids biedt hier een kader voor. Deze kan aangevuld blijven worden door nieuwe stagairs en vrijwilligers met andere achtergronden.

8. Werkwijze

8.1. Beschrijving van de inhoudelijke fasen en stappen

Vorbereidingsfase	Activiteitengids	Opdeling van categorieën
		Brainstorm (ook met doelgroep en team)
		Good practices zoeken
	Speltheek	Kijken welk materiaal beschikbaar is + Onderscheid tussen spel en overig materiaal
		In inventarislijst onderscheid maken tussen spelmateriaal voor de kinderen om uit te lenen en materiaal dat de begeleiders kunnen gebruiken tijdens activiteiten.
Uitwerkingsfase	Activiteitengids	Tips en tricks voor het begeleiden van een activiteit opzoeken

		Activiteiten uitschrijven (per categorie)
		Activiteiten testen
	Spelothek	Spelboxen creëren - Per categorie (zoals in activiteitengids) - Lijst per box met inzittend materiaal - Uitleenjetons maken
		Foto's uithangen van hoe alles opgeruimd moet worden (nudging)
Uitvoeringsfase (Voorstelling product)	Activiteitengids	De laatste weken samen met de jongeren activiteiten geven uit onze gids → verantwoordelijkheid doorgeven aan de jongeren
		Officiële uitleg over meerwaarde en gebruik activiteitengids aan alle animatoren (eventueel ook van heel Ange)
	Spelothek	Boxen voorstellen
Evaluatie	Activiteitengids	Feedback vragen aan animatoren en kinderen
	Spelothek	Feedback vragen aan animatoren en kinderen

8.2. Motivering of verantwoording van de inhoudelijk gemaakte keuzes

8.2.1. Voorbereidingsfase

Activiteitengids

In de activiteitengids maken we een **opdeling per categorie**. Bij het maken van deze categorieën houden we rekening met verschillende inzichten uit ons literatuuronderzoek. Het belang van creatieve activiteiten en de voordelen hiervan op de jongeren nemen we zeker mee. Ook vinden we het belangrijk om voldoende variatie en keuzemogelijkheden te bieden. Om dit te kunnen doen, baseren we ons op de verschillende spelvormen volgens Peter Dekeyser (zie onderdeel offensiviteit). De volgende spelvormen haalt hij aan: sociaal spel, fantasiespel, constructiespel, bewegingsspel, uitdagingspel, regelspel en receptief spel. Omdat we rekening willen houden met deze verschillende spelvormen maar tegelijk de activiteitengids ook simpel willen houden voor de jonge animatoren, besloten we om deze verschillende spelvormen te groeperen onder een bredere categorie. Zo zullen de jongeren bijvoorbeeld een spel kunnen indelen onder de categorie creatief, waarna ze zelf nog kunnen aanduiden of dit een fantasiespel, constructiespel of receptief spel is. Het leek ons belangrijk om te werken met bredere categorieën om zo de indeling voor de jongeren makkelijker te maken.

We groepeerden de spelvormen dus onder drie bredere categorieën; sportief, creatief en collectief spel. Later komen we hierop terug en verduidelijken we hoe de zeven spelvormen van Peter Dekeyser verdeeld worden in sportief, creatief en collectief spel. Zelf voegen we nog de categorie “educatieve activiteiten” toe op vraag van de begeleiders. Deze laatste categorie omvat sensibilisering en activiteiten waarbij het hoofddoel het aanleren van nieuwe vaardigheden is. Binnen creatief spel zullen we ook nog specifiek ingaan op “bewegen, beeld, muziek en drama”.

Per categorie geven we een korte definitie van wat dit precies inhoudt. Creatieve activiteiten omvatten alles wat met creativiteit te maken heeft. Dit kan worden omschreven als het vormgeven van iets wat, voor een bepaalde persoon, volledig nieuw is. Tijdens een creatief proces, kunnen jongeren op zoek naar nieuwe invalshoeken en nieuwe manieren, los van voorschriften of gewoonten

(Verschoren, z.d.). De sportieve activiteiten zullen verbonden zijn aan het nieuwe sportterrein. Dit omvat dus alle sporten, spelen en oefeningen die op het sportterrein kunnen uitgevoerd worden. De categorie collectief spel omvat dan alle spelen waarbij de focus echt op het spelen ligt. Dit gaat om spelen waarbij de groepsdynamiek wordt versterkt, de jongeren worden uitgedaagd om nieuwe vaardigheden te testen of spelen waarbij een duidelijk regelgevend kader is. Als laatste focust de categorie “educatieve activiteiten” op de workshops rond bepaalde thema’s of op het heel bewust aanleren van nieuwe vaardigheden. Dit gaat dan meer om een moment waarbij duidelijk wordt vermeld dat de jongeren iets zullen bijleren rond bijvoorbeeld ecologie. Of activiteiten die in eerste instantie gericht zijn op het leren uiten van emoties.

Om bij elke categorie gepaste activiteiten te kunnen voorzien, deden we een **brainstorm** met de doelgroep en het team. Dit deden we bij de kleinsten op een laagdrempelige manier door hen te vragen welke spelen ze leuk vinden en welke activiteit ze graag nog eens zouden doen. Hun ideeën schreven we neer op een groot brainstormblad, ingedeeld in de categorieën sport, spel en creatief. Voor ideeën rond de educatieve activiteiten gingen we eerder ten rade bij de begeleiders, vrijwilligers en de oudste jongeren. Aan deze jongeren konden we ook gerichte feedback vragen rond een activiteit die wij hadden georganiseerd. Op deze manier kwamen we te weten welke richting ze graag willen uitgaan qua nieuwe activiteiten. Daarnaast vroegen we ook nog aan de jongeren om zelf ons brainstormblad aan te vullen met activiteiten die ze zelf al eens gedaan hebben of spelen die ze graag eens willen proberen. Wij gingen ook op zoek naar spelen uit onze eigen ervaring en via verschillende sites, namelijk StreetSmart play, Scouts en gidsen Vlaanderen, Vlaamse dienst speelplein en Krunsj. Bij het selecteren van de verschillende spelen hielden we ook steeds rekening met het belang van ervaringsleren (Unicef, 2019).

Bij het maken van onze activiteitengids gingen we op zoek naar **good practices**. We baseren ons op gelijkaardige projecten en doen inspiratie op uit de praktijk. Zo ontwikkelde Unicef een activiteitenmap rond kinderrechten. Hierop kunnen we ons enerzijds baseren voor educatieve activiteiten rond dit thema, mits nodige aanpassingen aan de cultuur. Anderzijds biedt deze map ook enkele interessante ideeën voor onze eigen activiteitengids. Zo worden de verschillende thema’s visueel gemaakt door het gebruiken van kleur. Dit lijkt ons minder haalbaar aangezien we weinig middelen hebben voor het afdrukken van onze fiches. Wat wel mogelijk zou zijn, is gebruik maken van pictogrammen die het thema aanduiden. Unicef gebruikt ook pictogrammen die bijvoorbeeld aanduiden welk materiaal nodig is en of een activiteit individueel, per twee of in groep verloopt (Unicef, 2019).

Een ander voorbeeld is het City pirates project Antwerpen. Dit is een voetbalclub die via sport wil bijdragen aan sociaal engagement en diversiteit. De doelgroep zijn jongeren die vaak op straat vertoeven. Deze wil men bereiken door het aanbieden van spel, coaching en huiswerkbegeleiding. Deze methodiek wordt toegepast om jongeren van de straat en basisschoolkinderen aan te trekken. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de sport en spel methodiek, die eerder al werd aangehaald bij wenselijke preventie als onderdeel van sociale preventie (Tieberghien, z.d.).

Via een medewerker (Nette Raymaekers, persoonlijke communicatie, 24 april 2026) van **Krunsj** konden we kennis maken met hun principe van een speelkaart. Dit is een soort checklist met alles waarop je moet letten bij het organiseren van vakantiecampen en dus ook activiteiten. Krunsj maakt het onderscheid tussen fantasiespelen, regelspelen en activiteiten. Een activiteit heeft geen vast doel of vaste regels. Beleven staat centraal, waardoor ook spontaan spel tot uiting kan komen. Onder de activiteiten maken ze ook de verdeling in verschillende spelvormen waaronder constructief, receptief, uitdaging, sociaal en bewegen. Bij het voorbereiden van een activiteit volgens de speelkaarten van Krunsj moet je eerst de soort activiteit bepalen. Daarna wordt de activiteit beschreven en wordt het materiaal vermeld. Ook wordt er veel belang gehecht aan de rol van personages. Dit is de inkleding

van de activiteit. Als laatste houden ze ook rekening met aanpassingen die kunnen plaatsvinden om spelen leuker te maken. Dit noemen ze impulsen. Deze kunnen heel uiteenlopend zijn, zoals personage, materiaal, locatie en de deelnemers zelf. Ook voor de fantasiespelen en regelspelen bieden de speelkaarten een handige tool om een spel beter voor te bereiden. Hier gaan we verder op in bij de desbetreffende categorie in de activiteitengids.

In de **bachelorproef** 'De inspidoo's: Een tool om verveling op de speelplaats tegen te gaan.' (El Bouazzaoui et al., 2025) werd op zoek gegaan naar een aangepaste mix van activiteiten voor een optimale ontwikkeling van kinderen uit de lagere school. Hierbij steunen ze op het stimuleren van vrije keuze-activiteiten tijdens de schoolpauzes. Het eindresultaat hiervan is de "Inspidoos". Dit is een visueel hulpmiddel om de kinderen te ondersteunen in het kiezen van activiteiten tijdens hun vrije tijd. Hier halen we enkele zaken uit die interessant lijken voor onze doelgroep en ons project. Een eerste voorbeeld is "de beslissingsboom". Dit is een visuele tool om de kinderen te helpen beslissen wat ze willen doen. Richtvragen kunnen zijn "Wil je graag alleen of in groep spelen?", "Wil je graag een rustig of actief spel doen?"... Een ander sterk punt aan dit idee vonden we de manier waarop kinderen een actief spel kunnen kiezen. Hiervoor hebben de studenten een rad ontwikkeld, waarbij nummers gelinkt worden aan activiteiten. Als de kinderen er samen niet aan uitgeraken wat ze willen doen, kunnen ze hier gebruik van maken om zo willekeurig tot een activiteit te komen.

Vanuit het idee dat de kinderen het niet gewoon zijn om te kunnen kiezen uit verschillend materiaal in het bureau, zullen we in eerste instantie inzetten op het ontwikkelen van een spelothek die toegankelijk is voor de kinderen. Omdat we veel aandacht willen besteden hieraan, gaan we niet meteen aan de slag met het idee van de keuzewijzers, al zien we hier wel de meerwaarde van in. We denken dat het voor de kinderen al een uitdaging zal zijn om te wennen aan het systeem van een spelothek en willen hen niet te veel nieuwe concepten meegeven. Ook voor de begeleiders geldt dezelfde redenering. We willen hen eerst laten kennis maken met een nieuwe manier van werken en ontdekken hoe zij hiermee verder willen. Wel geven we de tip mee om in de toekomst in te zetten op een systeem waarbij de kinderen en jongeren makkelijker activiteiten kunnen kiezen.

De **schatkist aan kennis** biedt allerlei handvaten bij het organiseren van een activiteit. Wat vooral interessant is in het kader van ons activiteitengids, zijn de beschikbare sjablonen voor het opstellen van een activiteit. Ze geven tips en richtlijnen rond verschillende spelvormen. De opbouw van een activiteit loopt via volgende bouwstenen: start, verloop, slot, materiaal, speluitleg en eventuele bijsturing (Jonge helden, z.d.). **Scouts en gidsen Vlaanderen** beschrijft de basis om een activiteit in elkaar te steken als "de acht van de activiteit". Op hun site bieden ze een checklist aan om te controleren of een activiteit voldoende uitgewerkt is. Hiervoor baseren ze zich op acht bouwstenen. Deze zijn doel, spelconcept, plaats, tijd, persoon, materiaal, thema en spelregels (Scouts en gidsen Vlaanderen, z.d.).

Jonge Helden biedt ook nog enkele tips voor het organiseren van een geslaagde activiteit. Hiervoor vertrekken ze vanuit het principe dat elke activiteit LOL moet zijn. Dit staat voor leuk, origineel en logisch. Bij een spel staat plezier centraal, wordt de creativiteit van kinderen gestimuleerd en moet er een logische opbouw zichtbaar zijn. Ook kan je op verschillende manieren drive in je spel brengen. Een eerste mogelijkheid is spanning opbouwen door elementen zoals tijdsdruk of een saboteur toe te voegen. Ook het invoegen van competitie zorgt voor meer alertheid en actie. In Mon Refuge merkten we dat de kinderen genieten van spelen waarin er een winnaar en verliezer is. Ze zijn enorm gemotiveerd om als groep te winnen wat zorgt voor een actieve dynamiek in competitie (Jonge helden, z.d.).

Samengevat nemen we voor ons project mee dat het visuele aspect enorm belangrijk is. We willen onze activiteitengids simpel en aantrekkelijk maken voor de jongeren. Om de gids ook bruikbaar te

maken voor jongeren die minder sterk zijn in het verbale aspect, zullen we werken met pictogrammen. Daarnaast willen we inzetten op het geven van een breed keuzeaanbod aan de jongeren. We weten dat de jongeren in Mon Refuge competitief zijn en geven hun ook de kans om dit in een spel om te zetten. Tijdens het uitwerken van het sjabloon voor de activiteitenfiches baseren we ons op de bouwstenen van Jonge helden en Scouts en Gidsen Vlaanderen. Uit eigen ervaring voegen we ook nog een “Wie doet wat?” toe. Hierin wordt duidelijk uitgelegd wat de rol van de begeleiders in de activiteit is.

Spelothek

Ter voorbereiding van de spelothek gingen we samen met de jongeren aan de slag om het bureau op te ruimen. Hierbij probeerden we alles te sorteren en bijvoorbeeld al het schrijfgerei te groeperen in eenzelfde valies. Daarna maakten wij voor onszelf ook nog een lijst van het materiaal om een beter zicht te hebben op wat er beschikbaar is. Op basis hiervan konden we ons al een idee vormen van hoe we de spelboxen zouden indelen. We merkten dat er enorm veel knutselmateriaal aanwezig is, alsook

gezelschapsspelen die weinig gebruikt worden. Daarom dachten we om in de spelothek zeker een aparte box te voorzien voor deze twee categorieën. Daarnaast leek het ons ook een goed idee om het schoolgerei zoals balpennen, krijt en schriften makkelijker bereikbaar te stellen. Het sportieve materiaal zouden we eventueel in een valies laten zitten omwille van de grootte hiervan.

In overleg met de begeleiders beslisten we om te beginnen met de aankoop van drie spelboxen en een bijkomend rek voor schoolgerief. We kochten dit aan samen met een begeleider waardoor hij besliste welk formaat nodig was. De begeleiders wezen er ook op dat ze bij het vullen van deze boxen graag de jongeren zouden betrekken. We plannen dus om met enkele jongeren en het volledige team animatoren, de spelothek in te richten. Zo weet iedereen ook meteen waar al het materiaal te vinden is en hebben ze inbreng in hoe ze zaken willen sorteren. De jongeren weten beter dan ons welk materiaal veel zal gebruikt worden.

8.2.2. Uitwerkingsfase

Activiteitengids

Helemaal vooraan in de gids geven we enkele tips en tricks voor het voorbereiden en begeleiden van een activiteit. Ook voorzien we een handleiding bij hoe het activiteitensjabloon kan gebruikt worden. Als laatste volgen voorbeeldactiviteiten, opgedeeld in de vier categorieën, met elk hun bijhorend voorblad.

We merkten dat de jonge animatoren nog weinig handvaten hebben in verband met activiteiten organiseren. Ook gaven ze zelf aan dat ze het soms moeilijk vinden om de kinderen te activeren. Daarom kiezen we ervoor om in het begin van onze activiteitengids enkele **tips en tricks** mee te geven rond het organiseren en begeleiden van activiteiten. Op het niveau van organiseren, baseren we ons op enkele tips vanuit begeleidersdocumenten van de organisatie Hannibal (persoonlijke communicatie, 13 april 2026). Zij geven tips voor een goede spelopbouw op drie vlakken. Deze zijn opbouw, variatie en ritme. Als we dan kijken naar het effectief begeleiden, spreekt Krunsj van enkele belangrijke begeleidersvaardigheden tijdens het spel (Nette Raymaekers, persoonlijke communicatie, 24 april 2026). Deze zijn veiligheid bewaken, observeren, waarderen, aanpassen en stimuleren. Om

de deelnemers te kunnen stimuleren, zijn de spelimpulsen van belang. Om het belang van deze vaardigheden te duiden, gebruiken ze de term VOWAS. Ook op de site van de Chiro worden deze vaardigheden als bouwstenen van een goede begeleidingshouding gebruikt (Chiro, z.d.).

Bij het **uitschrijven van de activiteiten** volgen we een vast sjabloon (zie bijlage 1). Hiervoor baseerden we ons op gevonden info en voorbeelden uit het onderdeel “good practices”. We maakten een sjabloon met heel wat bouwstenen van een activiteit. Om het visueel aantrekkelijk en toegankelijk te maken, gebruikten we voor sommige onderdelen pictogrammen. Per categorie (creatief, sportief, educatief en spel) is er een voorblad waarin de spelvorm kort wordt ingeleid. Op de achterkant van het voorblad staat iets meer uitleg rond de verschillende spelvormen, al houden we dit ook kort. Dit doen we omdat er dan meer gefocust kan worden op de praktische uitvoering.

Hierna volgt een uitleg van wat de verschillende categorieën inhouden en welke onderverdeling we hierbinnen maakten. Ook gaan we inhoudelijk in op de verschillende spelvormen. Dit kadert op welke manier ze tot de toegewezen categorie behoren. Hiervoor baseerden we ons op voorgaand literatuuronderzoek. We selecteerden de informatie die het best van toepassing is op de doelgroep.

- Categorie 1: Creatief (fantasiespel, constructiespel, receptief spel)

Een creatieve activiteit is een activiteit die aanzet om nieuwe vaardigheden en ideeën te verkennen. De kinderen worden losgelaten om zelf tot resultaten te komen en hun verbeelding hiervoor te gebruiken. Bij het begeleiden van een creatieve activiteit let je best op drie zaken: veiligheid, vrijheid en uitdaging.

- Veiligheid: De begeleider zorgt ervoor dat de groep zich veilig voelt om te experimenteren. Dit kan door een sfeer te creëren waarin duidelijk wordt dat alle ideeën welkom zijn. Ook moeten de deelnemers het gevoel hebben dat ze de activiteit aankunnen. Als begeleider kan je dit stimuleren door hen aan te moedigen en complimenten te geven.
- Vrijheid: de deelnemers moeten zich vrij voelen om te kunnen ontdekken en zich creatief uit te drukken. Als begeleider toon je dat experiment, risico en creativiteit gewaardeerd worden. Je laat de deelnemers voldoende open ruimte.
- Uitdaging: Een activiteit moet voldoende uitdaging en vernieuwing bieden. Ook moet de gebruikte werkvorm of het materiaal aantrekkelijk zijn voor de deelnemers. Het aanbieden van nieuw materiaal zorgt ook vaak voor uitdaging en enthousiasme.

Binnen de categorie creatief hebben we verschillende spelvormen, namelijk fantasiespel, constructiespel, receptief spel.

- *Fantasiespel* (volgens Krungsj): Fantasiespelen zijn spelen waarbij er geen vaste regels gelden en het spelverloop onvoorspelbaar is. Het doen alsof en inleving staan centraal. De begeleiders leiden het spel maar laten de invulling aan de deelnemers. Als begeleider kan je bijvoorbeeld beslissen om op ontdekkingsstocht te gaan op het terrein. De deelnemers mogen kiezen waar ze eerst op verkenning gaan en wat ze zullen ontdekken. De begeleider gaat mee in hun spel.
- *Constructiespel*: Constructiespelen zijn een creatieve vorm van spelen waarbij de deelnemers kunnen bouwen, knutselen, herstellen, puzzelen, creëren... Ook hier staat hun eigen invulling centraal. De begeleiders kunnen de deelnemers stimuleren, meehelpen of iets voortonen.
- *Receptief spel (bewegen, beeld, muziek en drama)*: Receptieve spelen zijn gefocust op de verschillende zintuigen en bieden vaak rust. Je kan werken met verschillende

muzische werkvormen zoals bewegen, beeld, muziek en drama. Maar ook rondkijken en observeren kan een vorm van receptief spel zijn.

- Categorie 2: Sportief (Bewegingsspel, regelspel)

Bij een sportieve activiteit staat beweging centraal. Dit kan een klassieke voetbalmatch zijn, maar ook een spel waarin veel gelopen moet worden of kracht centraal staat. Binnen de categorie sportief hebben we verschillende spelvormen, namelijk regelspel en bewegingsspel.

- *Regelspel*: Een regelspel is een spel dat duidelijke regels en een afgebakend terrein heeft. Er is een speldoel dat bereikt moet worden. Er zijn ook winnaars en verliezers.
- *Bewegingsspel*: Bewegingsspel is een spelvorm waarin de beweging zelf centraal staat. Kinderen kunnen genieten van het herhaaldelijk uitvoeren van eenzelfde beweging zoals touwspringen of dribbelen met een bal.

- Categorie 3: Educatief

Bij educatieve activiteiten staat het leren of aanleren van nieuwe vaardigheden centraal. Dit kan gaan om specifieke kennis zoals “Wat zijn kinderrechten?”. Vaak worden ook sociale, praktische of emotionele vaardigheden aangeleerd. Denk maar aan omgaan met anderen, nadenken over de toekomst, emoties leren benoemen, technieken in de moestuin leren...

- Categorie 4: Collectief spel (regelspel, sociaal spel, uitdagingsspel)

Bij collectief spel staat vooral het plezier van het spelen zelf en uitdaging centraal. Het gaat om spelen die in groep gedaan worden, maar ook spelen per twee of individueel. Ook gezelschapsspelen vallen hieronder. Binnen de categorie collectieve spelen hebben we verschillende spelvormen: regelspel, sociaal spel en uitdagingsspel.

- *Regelspel*: Een regelspel is een spel dat duidelijke regels en een afgebakend terrein heeft. Er is een speldoel dat bereikt moet worden. Er zijn ook winnaars en verliezers.
- *Sociaal spel*: Bij sociaal spel is het samen-zijn het belangrijkste. Het contact tussen de deelnemers staat centraal. Deze spelen versterken een groepsgevoel en creëren onderlinge vriendschappen.
- *Uitdagingsspel*: Uitdagingsspel draait om het opzoeken van grenzen en nieuwe ervaringen. Hierbij komen heel wat fysiek experimenteren kijken. In dit soort spel is het leuk om zaken te proberen en te ontdekken wat je allemaal kan. Voorbeelden van uitdagingsspel zijn: in een boom klimmen, wedstrijdjes doen, een spel spelen dat moeilijk lijkt...

Eenmaal de categorieën bepaald waren, konden we beginnen met het uitwerken van activiteiten. Vooraleer we hieraan begonnen, wilden we eerst eens kijken hoe een activiteit met de jongeren verloopt. Hiervoor organiseerden we de activiteit “craquez le code!” (spelverloop zie activiteitengids). In het begin legden we het spel uit aan twee animatoren, zodat zij dit konden uitleggen aan de kleinsten. Hierbij merkten we dat de speluitleg al redelijk ingewikkeld was, ook voor de ouderen. Hierdoor hebben we ondervonden dat het belangrijk is om het spel stapsgewijs uit te leggen. Eenmaal het spel gestart was, viel op dat vooral de kleinere kinderen het spel niet helemaal begrepen hadden. Wel merkten we dat iedereen er heel enthousiast over was. We werden ook bedankt door vooral de oudere jongeren voor het organiseren van de activiteit. Enkele jongeren zeiden al het spel te willen spelen tijdens hun geplande zomerkamp. Uit deze test nemen we mee dat we rekening moeten houden met de moeilijkheidsgraad en het leeftijdsverschil. Wel kunnen we rekenen op de ouderen om de kleinsten te ondersteunen in het spel.

Bij het uitwerken van de activiteiten probeerden we ook zo goed mogelijk rekening te houden met wat de doelgroep graag doet. Door hen de eerste weken te observeren, hadden we al een goed beeld van welke spelen ze vaak en graag doen. Ook konden we de jongeren hier rond al bevragen. Daarna organiseerden we ook een moment waarop de jongeren en kinderen op een blad konden noteren of tekenen welke spelen ze graag doen. Dit blad deelden we in volgens de categorieën in onze activiteitengids om een gevarieerd beeld te krijgen van wat de kinderen en jongeren leuk vinden. Deze brainstorm onder de doelgroep gebruikten we om gericht activiteiten te kunnen uitwerken en rekening te kunnen houden met de lokale voorkeuren. Dit blad vertrouwden we toe aan de lokale begeleiders waardoor we hier helaas geen foto van konden toevoegen in bijlage. We merkten dat deze brainstorm uitdagend was voor de doelgroep en dat ze moeite hebben om spontaan activiteiten of spelen te bedenken die ze graag doen. Hun inspraak in het algemeen is soms moeilijk te verkrijgen.

Hierdoor gingen we op zoek naar nog andere manier om hen toch zo veel mogelijk te kunnen betrekken in de uitwerking van de activiteitengids. Met de kinderen probeerden we veel verschillende activiteiten te doen om zo te ontdekken waar ze zich graag mee bezig houden. Ook stelden we aan de mondigere kinderen de vraag welke spelen ze graag nog eens zouden doen. Om hen op weg te helpen, konden we verwijzen naar activiteiten die ze doen tijdens hun jaarlijks zomerkamp. Ook de jonge animatoren probeerden we te bevragen rond activiteiten die ze graag doen. We merkten dat we op een informele manier meer info loskregen dan wanneer we een brainstorm of vergadering organiseerden.

Spelothek

Voor de uitwerking van de spelothek kozen we ervoor om de eerste fase enkel met de vrijwilligers en begeleiders uit te voeren. Tijdens deze fase gingen we nog eens grondig te werk om al het aanwezige materiaal te overlopen met iedereen. Daarna vroegen we aan de jongeren en begeleiders welke categorieën van materiaal ze belangrijk vinden en welk materiaal voor hen echt in de uitleenboxen moet komen. Zij vonden het een goed idee om het schoolmateriaal dat vaak nodig is, uit te stallen. Verder lieten ze merken dat de beschikbaarheid van het spelmateriaal voor hen de belangrijkste factor is.

Voor de rest van de verdeling in de uitleenboxen baseerden we ons op informatie die we al eerder verzamelden door observatie. Zo merkten we dat de kinderen heel regelmatig vragen om de kleurpotloden, stiften, papier en kleurboeken uit het bureau te halen. Ook vragen ze vaak naar knikkers, een bal, de puzzels en gezelschapsspelen. Door het organiseren van activiteiten merkten we dat de kinderen en jongeren enorm kunnen genieten van creatief bezig zijn. Zo konden ze zich lang amuseren met het zetten van stempels of verven van bladeren. Op basis van deze observaties deden wij het voorstel om in de eerste plaats in te zetten op een box met creatief materiaal. Daarnaast hielden we ook rekening met de vraag van de begeleiders uit om de gezelschapsspelen vlotter beschikbaar te maken en verzamelden we die samen in een uitleenbox met gezelschapsspelen en constructiespelen zoals de Kapla-blokken. Op het einde bleef er nog materiaal over dat vaak gebruikt wordt, die niet toe te wijzen is aan de categorie creatief of rustige spelen. Dit materiaal gaven we de verzamelnaam buitenspelen.

Op elke uitleenbox plakten we een sticker met de bijhorende categorie. Deze zijn dus creatief spel, gezelschapsspelen en buitenspelen. Het schoolmateriaal zal permanent beschikbaar zijn en wordt verder dus niet onder de spelothek gerekend. Eens de verschillende categorieën voor iedereen duidelijk waren gingen we met de jongeren aan de slag om het materiaal in de juiste uitleenboxen te verzamelen.

Daarnaast bespraken we ook welk systeem voor de kinderen het best zou werken om de speltheek te laten functioneren. Er werd gebruik gemaakt van jetons op naam, zodat alle kinderen verantwoordelijk zijn voor het materiaal dat ze zelf uitlenen. Ook beslisten we om bij elke uitleenbox een schriftje te voorzien waarin de kinderen moeten noteren wat ze uitgeleend hebben en wanneer. Hierin moeten ze ook hun handtekening zetten wanneer ze het materiaal terugbrengen. Zo zullen we proberen een overzicht te bewaren van welk materiaal aan wie uitgeleend is. Ook moet er steeds aangeduid worden wanneer het materiaal compleet teruggebracht is.

Vanuit de methodiek nudging (zie onderdeel wenselijke preventie) proberen we de jongeren en kinderen te stimuleren om het bureau netjes te houden door het ophangen van foto's met de plaats van het opgeruimde materiaal (zie bijlage 2). Dit zal hen ook helpen om sneller de plaats van het gebruikte materiaal terug te vinden.

8.2.3. Uitvoeringsfase

Activiteitengids

Om het project in handen te kunnen laten van de plaatselijke begeleiders en de jonge animatoren, probeerden we hen doorheen het hele proces zoveel mogelijk te betrekken hierin. Vanaf de eerste activiteit, vroegen we om de ondersteuning van jonge animatoren. Dit zorgde ervoor dat we echt samen aan de slag konden. Door samen met hen activiteiten te begeleiden, konden we hen al deels de verantwoordelijkheid hierrond laten overnemen. We vroegen dan ook veel inbreng van hun kant uit en hielden hen ook op de hoogte van ons ideeën en vorderingen met de activiteitengids. Zo waren de begeleiders en jonge animatoren al mee in het idee voor we dit aan iedereen voorstelden.

De voorstelling van de afgewerkte activiteitengids deden we aan de hand van een presentatie waarbij de vrijwilligers, begeleiders en jonge animatoren aanwezig waren. Op deze manier konden we iedereen nog eens uitleggen hoe deze gids precies in elkaar zit. We overliepen ook de activiteitenfiche en hoe je deze kan invullen. De bedoeling hiervan is dat de animatoren dit in de toekomst kunnen verderzetten en de activiteitengids blijven uitbreiden. Omdat we het belangrijk vonden dat de kinderen hiermee ook vertrouwd zijn, stelden we hen kort het doel van de activiteitengids en de verschillende categorieën voor. Zo kunnen zij in de toekomst zelf spelen uitkiezen of vragen aan de animatoren om een bepaald spel te spelen.

Als afsluiter van de theoretische presentatie, speelden we met iedereen een spel. We lieten hen op basis van nummers, een spel bepalen. Zo konden ze al eens kennis maken met de verschillende activiteiten in de gids en de werking hiervan. Doorheen de laatste weken, zetten we nog in op het organiseren van activiteiten met de jongeren om de gids ten volle in te leiden.

Speltheek

Na de presentatie van de activiteitengids, organiseerden we een officieel openingsmoment van de speltheek. We vroegen twee kinderen om een rood lint vast te houden voor de deur van de speltheek zodat de verantwoordelijke van Mon Refuge het rode lint kon doorknippen om de speltheek plechtig te openen. We stelden het principe van een speltheek voor en presenteerden de verschillende uitleenboxen op een interactieve manier. Enkele kinderen

mochten een box openen en beschrijven wat hierin zat. Aangezien we hen hadden betrokken in het hele voorbereidingsproces, waren ze al goed op de hoogte van het systeem. De kinderen waren enthousiast en hielpen bij het buitendragen van de boxen. Op een speelse manier lieten we de kinderen en jongeren vertrouwd raken met de verschillende uitleenboxen. We hadden spelmateriaal ingepakt als cadeautjes, die ze moesten doorgeven en mochten openen als de muziek stopte. Vervolgens moesten ze het speelgoed sorteren in de juiste uitleenbox. Het was de bedoeling dat de kinderen bij het openen van bijvoorbeeld een puzzel, deze in de juiste box konden steken. Na het muzikale spel voorzagen we ook een kleine versnapering en muziek om de opening te vieren. Als laatste gaven we de kinderen ook de kans om materiaal uit te lenen waarmee ze dan mochten spelen tijdens een vrij moment. De jongeren konden hun rol als verantwoordelijke van de spelothek voor de eerste keer opnemen. Dit was ook meteen de afsluiter van onze voorstelling.

8.2.4. Evaluatiefase

Doorheen de uitwerking van ons project stemden we regelmatig af met de begeleiders en jongeren. Dit deden we door feedback te vragen voor activiteiten maar ook door steeds onze evoluties bij het uitwerken van de activiteitengids te delen met de begeleiders. De eerste keer dat de begeleiders de activiteitengids te zien kregen, waren ze hier bijzonder enthousiast over. Ze vonden de lay-out duidelijk en voelden dat de activiteitengids ook bruikbaar zou zijn voor de jongeren. De begeleiders zelf vroegen ook naar een presentatie van deze gids om de jongeren en henzelf hier wegwijs in te maken. Daarnaast waren ze ook positief over de activiteiten die we uittestten met de jongeren en vinden ze dit belangrijk. Zo wordt het voor hen minder theoretisch en kunnen ze echt beleven wat de gids teweeg kan brengen. Door hen te betrekken in het uitvoeren van activiteiten willen we hen ook stimuleren om met eigen voorstellen te komen. Zo komen er in de gids ook voldoende lokale en gekende spelen.

Na de presentatie van de **activiteitengids**, vroegen we opnieuw naar feedback van de begeleiders, vrijwilligers, jongeren en kinderen. We haalden enorme voldoening uit de reacties van de kinderen op de voorstelling van onze activiteitengids en spelothek. Ook merkten we dat veel kinderen al op de hoogte waren van de structuur van de activiteitengids, wat wil zeggen dat de jongeren hen dit al hadden uitgelegd vooraleer wij dit deden. We zien dit als een enorm positief aspect qua participatie van de jongeren. Van enkele jongeren kregen we ook expliciet een bedanking of spontane feedback. Ook was het één van de jongeren die ons specifiek vroeg om nog een activiteit te mogen testen. De jongeren keken ernaar uit om activiteiten uit de gids te testen en er hier zelf nog aan toe te voegen. Met het vooruitzicht op de zomerkampen die elk jaar in Mon Refuge worden georganiseerd, waren de jongeren enthousiast om zelf aan de slag te gaan met de activiteitengids. Ook meldden ze ons dat ze de gids een meerwaarde vinden omdat de spelen dan niet verloren gaan.

“Dit zal echt nuttig voor ons zijn want zo kunnen de kleine kinderen activiteiten leren en het later van ons overnemen als animatoren”.

Ook de reacties van de begeleiders en vrijwilligers waren positief. Ze vonden de lay-out van onze activiteitengids duidelijk en leken ook geïnteresseerd in de verschillende activiteiten die aan bod kwamen. Ze waren tevreden dat we activiteiten van hen hadden opgenomen in de gids, al moeten er nog veel lokale activiteiten aan toegevoegd worden. Hiervoor rekenen we op de lokale begeleiders en de vrijwilligers.

Ook de **opening van de speltheek** kreeg positieve reacties. Gezien de taalbarrière kregen we van de kinderen zelf niet veel mondeling feedback maar uit hun glimlach en enthousiasme bij het openen van de speltheek konden we afleiden dat ze hier wel degelijk gelukkig mee zijn. We organiseerden een spelmoment waarop alle kinderen de speltheek konden testen. Hier waren ze enorm enthousiast over en ze namen het uitleensysteem heel serieus. Zo wezen ze elkaar erop dat ze hun jeton waren vergeten of dat ze

het schriftje niet juist hadden ingevuld. Eerst nam één van de vrijwilligers de rol van verantwoordelijke op haar maar heel snel namen enkele jongeren dit spontaan over. Hun vastberadenheid om dit correct te doen, toont voor ons ook het succes van de speltheek aan.

De begeleiders en vrijwilligers waren ook tevreden omwille van verschillende redenen. Enerzijds waren ze opgelucht dat de speltheek er netjes uitziet en nu ook het bureau opgeruimd is. Een van de jongeren zei ook dat hij de ruimte nu echt als een bureau kon zien. Anderzijds waren ze ook enthousiast dat de kinderen nu makkelijker eens speelgoed kunnen uitleenen om zichzelf bezig te houden. Ze wezen de jongeren nog eens specifiek op de meerwaarde van ons project voor de kinderen. Over het algemeen merkten we enthousiasme en bereidheid om ons project verder te zetten bij alle betrokken partijen.

8.3. Inhoudelijke uitdagingen

Tijdens de **voorbereidingsfase** van ons project kwamen we enkele inhoudelijke uitdagingen tegen. Als eerste was het niet altijd makkelijk om gerichte info te vinden rond het organiseren en begeleiden van activiteiten in Togo. Voor de good practices baseerden we ons dus ook vooral op een selectie van organisaties die we zelf kennen. Wel kregen we de kans om een les “récréologie” mee te volgen aan de universiteit. Samen met studenten in de opleiding voor animator, kregen we enkele inzichten in het belang van ontspanning en wat hier allemaal onder valt.

Ten tweede verliep ook de voorbereidingsfase van de speltheek niet altijd even vlot. Bij het sorteren van het materiaal moesten we meermaals opnieuw beginnen omdat er in tussentijd zaken verplaatst werden. We hadden het gevoel dat de begeleiders niet altijd gemotiveerd waren om een nette bureau te verkrijgen. Nochtans schoven ze dit in de eerste plaats wel naar voor als belangrijke nood. We denken dat de prioriteiten voor hen misschien wat anders liggen. Daarnaast krijgen ze vaak opdrachten van bovenaf die dan zo snel mogelijk moeten uitgevoerd worden. Hierdoor hebben ze

soms minder aandacht voor ons project. Ook de vrijwilligers hadden toegang tot het bureau waardoor iedereen een andere plaats gaf aan het materiaal. Op zich was de vele passage in het bureau wel een teken dat het materiaal meer en meer benut werd. Dit zien we dan weer als een positieve evolutie richting onze einddoelen.

Bij **de uitwerkingsfase** van de activiteitengids botsen we soms op de drukke agenda van de jonge animatoren. Het vroeg wat planning om momenten te kunnen organiseren waarop we bijvoorbeeld samen een activiteit konden testen. We moesten meermaals ons vraag herhalen of het mogelijk was een moment te organiseren voor een activiteit. Ook hechten de jongeren hier in het begin niet altijd evenveel belang aan. Voor ons was het dan ook vaak moeilijk om hen samen te krijgen. We hadden het gevoel dat het beter was om aan één van de begeleiders te vragen een moment vast te leggen. Dan werd dit door de jongeren wel serieuzer genomen. Op sommige momenten merkten we dat het bevel van hogeraf wel nodig was om zaken als prioriteit te zien. Volgens ons kan dit te maken hebben met onze positie als stagiair, vrouw of als blanke persoon. Daarnaast zijn we ons ervan bewust dat ons project voor sommige jongeren gewoonweg geen prioriteit is.

Als we dan de animatoren konden bereiken, was het soms moeilijk om iedereen op hetzelfde moment samen te krijgen. Hierdoor gingen we vaak met een deel van de groep aan de slag. Daarnaast waren de begeleiders niet steeds aanwezig op de momenten waarop we activiteiten konden testen. Hierdoor hadden we niet steeds directe feedback van hen uit. Dit heeft volgens ons opnieuw te maken met het stellen van verschillende prioriteiten. Daarnaast hadden we ook wel het gevoel dat de begeleiders ons veel vrijheid wilden geven in ons project. In Togo is het ook een vorm van vertrouwen tonen om ons zelfstandig activiteiten te laten uitvoeren. Zo werden wij bijvoorbeeld ook gevraagd om op onszelf enkele bezoekers rond te leiden in het centrum. Dit kan voor ons wat ongemakkelijk overkomen maar voor de begeleiders is dit een manier om te tonen dat we volledig zijn opgenomen in het team. In dat opzicht is het begrijpelijk dat de begeleiders ons alleen laten bij het organiseren van activiteiten. Toch hadden we hier soms een dubbel gevoel bij omdat we natuurlijk wel graag hun inbreng wilden. Ondanks deze uitdagingen probeerden we toch om de jongeren en begeleiders zo veel mogelijk te betrekken in het organiseren en uitvoeren van activiteiten.

De uitwerkingsfase van de speltheek begon pas redelijk laat in ons project aangezien we een tijd moesten wachten op de aankoop van materiaal hiervoor. Vanuit de organisatie zelf werden hier geen middelen voor vrijgemaakt wat het proces wat vertraagde. Langs de andere kant hebben wijzelf misschien ook wat lang gewacht vooraleer we de vraag naar materiaal stelden. Omdat de begeleiders hadden beloofd snel rekjes te maken uit hout, hebben we hier lang op gewacht. Uiteindelijk hebben we begrepen dat dit er niet zou komen en zijn we op zoek gegaan naar een andere oplossing. Vaak worden zaken gezegd om beleefd te zijn en worden ze in werkelijkheid niet uitgevoerd. Tijdens ons project zorgde dit meermaals voor verwarring. Zo kregen we bijvoorbeeld ook de opdracht meer dan 100 spelen in onze activiteitengids op te nemen maar was dit volgens ons ook eerder een manier van appreciatie of interesse tonen. Ook is het laatste woord van de verantwoordelijken enorm belangrijk hier. Zo stelden wij voor om drie spelboxen te kopen en reageerde de verantwoordelijke dat we er vier moesten kopen. Uiteindelijk was dit geen gegronde feedback maar een manier om toch de beslissing bij de persoon bovenaan in de hiërarchie te leggen. Het was dan ook geen probleem dat we om financiële redenen toch maar drie boxen kochten.

Eens begonnen, verliep de uitwerking van de speltheek wel vlot, mede dankzij de hulp van de vrijwilligers en enkele jongeren. We probeerden iedereen te betrekken in het maken van de spelboxen zodat al het materiaal op een logische manier geordend werd voor de jongeren ter plaatse. Het zal een uitdaging blijven om het materiaal op orde te houden maar het lijkt ons wel mogelijk. De begeleiders en vrijwilligers zijn alvast enthousiast en willen hier ook verder op inzetten.

Bij het aanvatten van de **uitvoeringsfase** botsten we opnieuw op uitdagingen rond beschikbaarheid van alle betrokkenen. Aangezien we hieraan begonnen in mei, waren veel jongeren op dat moment bezig met de voorbereidingen voor hun examens. Om die reden probeerden we hen voldoende persoonlijke tijd te gunnen. Toch vonden we nog enkele momenten waarop we activiteiten konden testen. Uiteindelijk konden we ook een datum afspreken om de officiële voorstelling van de activiteitengids en spelothek te organiseren, al vroeg dit ook heel wat tijd. Ondanks dat de begeleiders zelf gevraagd hadden naar een theoretische presentatie van onze activiteitengids, voelden we bij hen weinig daadwerkelijk initiatief voor dit officieel moment. Tijdens de voorstelling waren de begeleiders ook minder actief aanwezig dan we verwacht hadden.

We merkten bij aanvang van onze presentatie al dat de verantwoordelijke dit eigenlijk vergeten was en die dag op de velden wilde gaan werken. Uit respect voor ons is hij toch gebleven maar was hij wel gehaast om te vertrekken. Vaak merkten we al dat de mensen hier de activiteit doen die ze op dat moment het belangrijkste vinden. In die zin zijn we heel dankbaar dat de verantwoordelijke er toch voor gekozen heeft om onze presentatie bij te wonen. Bij de presentatie kwam het enthousiasme vooral van de kinderen en jonge animatoren. We denken dat de begeleiders minder deelnamen omdat ze dit moment aan ons wilden overlaten. We merkten bijvoorbeeld wel dat de verantwoordelijke actiever deelnam aan het doorknippen van het rode lint bij de opening van de spelothek. We vermoeden dat dit te maken heeft met de hiërarchie. Dit was meer zijn plaats als verantwoordelijke. De activiteitengids focust vooral op de jonge animatoren waardoor hij hierbij misschien minder betrokken is.

Een laatste uitdaging die we ervoeren was de neiging van de lokale begeleiders en jongeren om positieve feedback te geven. Hierdoor kregen we tijdens de **evaluatiefase** soms het gevoel dat ze niet volledig eerlijk durfden te zijn in hun reactie. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de neiging om niemand te willen beledigen en respect te tonen. Ook kan dit zijn omdat ze positief ingesteld zijn en dus geen werkpunten willen aankaarten. Daarnaast hechten ze veel belang aan de feedback van school uit. Vaak werd gevraagd of onze leerkracht tevreden was met onze evoluties in het project. Wanneer we zeiden dat hij een positieve reactie had gegeven, waren ze vaak geneigd om hierin mee te gaan. Doordat we soms lange tijd moesten wachten vooraleer we feedback konden krijgen op een onderdeel van ons project, werd de uitwerking hiervan wat vertraagd.

9. Resultaten

Na veel brainstormen, vergaderen en voorbereiden zijn we tevreden met de resultaten die we kunnen voorstellen. Enerzijds is er de activiteitengids die een centrale plaats heeft gekregen in het bureau. Anderzijds is er ook de spelothek die al ten volle gebruikt wordt door de kinderen en jongeren. In vergelijking met onze eerste maand in Mon Refuge zien we een verandering richting meer gevarieerd spel. We merken dat de kinderen vertrouwd raken met verschillend spelmateriaal en dat de begeleiders hen hierin stimuleren. Daarnaast merken we ook een gestegen enthousiasme bij de jonge animatoren om met verschillende activiteiten aan de slag te gaan.

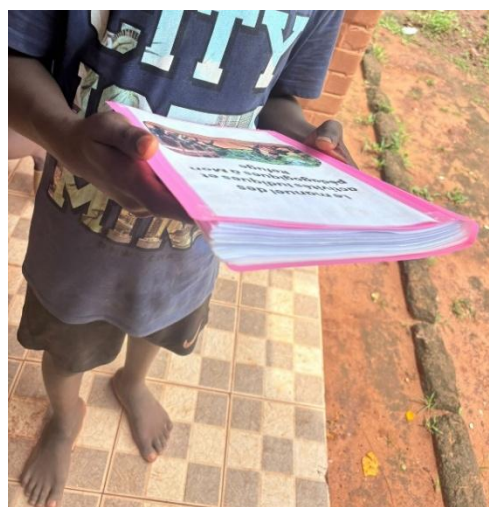
Concreet zijn de jongeren geïnteresseerd in de activiteitengids en willen ze hieruit zo veel mogelijk activiteiten testen. Ook hebben ze al ideeën van spelen die ze zelf nog willen toevoegen. We zien dat ze zorgdragen voor de gids. Voorlopig wordt het materiaal in de spelothek consequent opgeruimd. Enkele jongeren namen hier spontaan verantwoordelijkheid voor op. Door de opgehangen foto's in het bureau kunnen de jongeren ook alles opnieuw op de juiste plaats zetten. We zien dat ze hier wel rekening mee houden. Ook gaan de jonge animatoren actief aan de slag met de uitleenboxen en nemen ze hier zelf de verantwoordelijkheid voor. Hierdoor kunnen de kinderen en jongeren vaker spelmateriaal uitleenen en merken we dat ze meer gevarieerd spelen en zelfs rustiger gaan samenspelen.

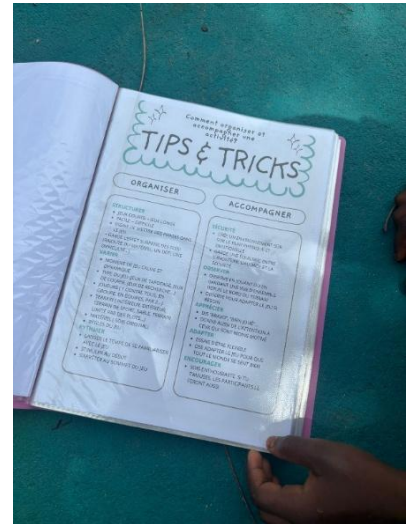
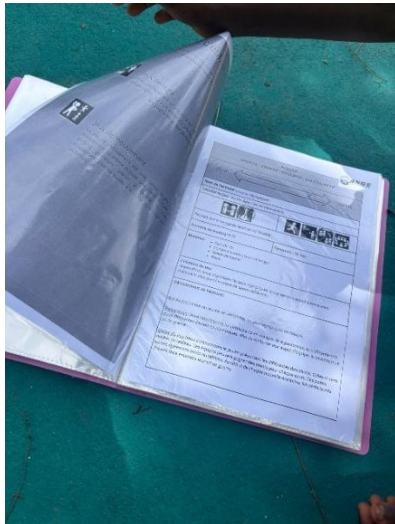
Wel weten we niet in hoeverre de jongeren dit zullen volhouden eens alle vrijwilligers vertrokken zijn. Aangezien zij nu de sleutels van het bureau en dus de spelothek bewaren, zijn ze belangrijke factoren in het slagen van ons project. Wijzelf zouden het duurzamer vinden om deze sleutel toe te vertrouwen aan de jonge animatoren of een begeleider. Doordat de begeleiders hier minder in betrokken zijn, weten we niet of zij hiermee zullen verdergaan eens wij er niet meer zijn. Het zou kunnen dat ze opnieuw andere prioriteiten stellen. We merkten dit ook met de projecten van voorgaande studenten. Als we het hierover hadden zijn ze vol lof over de projecten die uitgevoerd werden. In de praktijk is hier niets meer van te merken. Wij probeerden dan ook een project uit te werken dat de kinderen en jongeren zo zelfstandig mogelijk kunnen verderzetten.

Op deze manier proberen we de jongeren de verantwoordelijkheid mee te geven om verder in te zetten op het organiseren van originele, gevarieerde activiteiten. We denken dat zij de motor van ons project zijn en door hen te betrekken, creëren we de grootste kans op duurzame verderzetting van ons project. Aangezien de vrijwilligers vaak veranderen, zijn de jonge animatoren een stabielere groep in het centrum. Zij kunnen ook steeds meegeven aan nieuwe vrijwilligers waarom de activiteitengids er is. Door de centrale plaats die de gids voorlopig heeft in het bureau, is hij makkelijk zichtbaar voor nieuwe vrijwilligers. We probeerden het voorblad aantrekkelijk te maken om ook personen aan te zetten hiermee aan de slag te gaan.

Op vlak van de jongeren merken we een grote bereidheid om het systeem van de spelothek zo goed mogelijk uit te voeren. Zo beslist de verantwoordelijke van die dag wanneer het tijd is om op te ruimen en houdt hij goed de uitleenjetons bij. De kinderen zelf nemen hun jetons ook heel serieus en zijn hier op gesteld. Het uitleenschrijftje wordt ook consequent gebruikt en ondertekend. We zien dat de kinderen en jongeren respect tonen voor het materiaal en hun best doen om het spelmateriaal in de juiste box terug op te ruimen. Het verdere verloop hiervan moeten we nog afwachten maar voorlopig lijken de resultaten wel positief te zijn. We zien dat sommige jongeren eerder de verantwoordelijkheid over de activiteitengids nemen en anderen over de spelothek. Doordat de jongeren dit zelf spontaan beslisten en dit aansluit bij hun eigen interesse, geloven we in de duurzaamheid van onze resultaten. Dankzij het enthousiasme van de begeleiders, vrijwilligers, jongeren, kinderen en onszelf konden we een tastbaar resultaat afleveren in Mon Refuge. Dit resultaat was de eerste weken na de voorstelling enorm zichtbaar in de dagelijkse werking van het centrum. We hopen op een duurzame verderzetting en uitbreiding van dit project.

Activiteitengids

Spelothek

10. Algemeen besluit

Activiteitengids

Zoals vermeld in de resultaten namen enkele jongeren meteen de verantwoordelijkheid over de activiteitengids, “ Le manuel des activités ludiques et pédagogiques de Mon Refuge” . Dit zijn ook de jonge animatoren waarvoor de activiteitengids in de eerste plaats ontwikkeld is. Ook de huidige vrijwilligers toonden enthousiasme, al zal het afwachten zijn of volgende vrijwilligers dit ook doen. Door het onverwachtse vertrek van één van de begeleiders, hopen we dat de jongeren en vrijwilligers de activiteitengids actief zullen blijven gebruiken. Ondanks vele aanmoedigingen en vragen, merkten we dat de begeleiders niet veel initiatief namen om ook lokale activiteiten in de gids op te nemen. Hierdoor bestaat onze activiteitengids voorlopig hoofdzakelijk uit activiteiten en spelen die wij hebben bedacht. Wel zijn de begeleiders, met behulp van de jonge animatoren, nog steeds van plan om hun eigen activiteiten ook uit te schrijven.

Bij de kinderen merkten we de stijgende vraag naar meer diverse spelen. Zo kwamen ze ons spontaan vragen om nog eens “dat spelletje van vorige week” te spelen. Dit zien wij als een teken dat ons project voor de kinderen zeker al een meerwaarde is geweest. Ook uit de enthousiaste reacties van de jongeren en de andere betrokkenen kunnen we concluderen dat de activiteitengids hen zal kunnen ondersteunen. Ook kunnen zij dit project doorgeven aan nieuwe begeleiders, kinderen, en vrijwilligers.

Spelothek

Het invoeren van een spelothek was volgens de reacties van de betrokkenen een succes. De jongeren waren blij om terug klaar te zien in het bureau en vrijwilligers opgelucht om te weten welk materiaal allemaal ter beschikking is. De glimlach op het gezicht van een kleine jongen toen hij zelf kon uitkiezen met welk speelgoed hij wou spelen, was voor ons een kostbaar moment dat mooi weergeeft waarom we dit project in de eerste plaats op poten hebben gezet. Wel merkten we dat de kinderen soms niet goed weten waarmee ze willen spelen en moeilijk zelf kunnen kiezen. We denken dat dit vooral in het begin zo zal zijn omdat ze nu plots tot veel meer materiaal toegang krijgen. We veronderstellen dat ze hieraan zullen wennen en zo ook beter zicht krijgen op hun persoonlijke voorkeuren qua spel. Toch geven we graag de tip mee aan het team in Mon Refuge om hen hierin te begeleiden. De keuzewijzers die we bespraken in de voorbereidingsfase kunnen hierbij helpen. Ook maakten wij tijdens ons presentatie gebruik van een nummersysteem om een spelletjes te kunnen kiezen. Dit zou ook voor de spelothek goed van pas kunnen komen.

Verder willen we nog meegeven dat we alle actoren van Mon Refuge zoveel mogelijk probeerden te betrekken in ons project met het oog op de duurzaamheid hiervan. Bij het evalueren van de resultaten lijkt dit zijn effect gehad te hebben. We merken een enorme betrokkenheid en vermoeden dat dit zich bij ons vertrek zal blijven verderzetten, dankzij de bereidheid hiervoor van de kinderen, jongeren, vrijwilligers en begeleiders.

11. Bibliografie

- Bijkerk, L. & Van der Heide W. (2006). *Het gaat steeds beter! Activerende werkvormen voor de opleidingspraktijk*. Bohn Stafleu Van Loghum.
- Borggreve, S. (2024, 8 februari). *De sociale leertheorie: hoe we kunnen leren van anderen*. Centrum Voor Didactiek. Geraadpleegd op 4 april 2026, van <https://centrumvoordidactiek.nl/blog/sociale-leertheorie/#9ab654fe-8f61-4a08-91cc-1fb01fa68329>
- Chiro. (z.d.). *Een spel begeleiden*. Geraadpleegd op 14 mei 2026, van <https://misspiggy.chiro.be/info-voor-leiding/leiding-geven/nieuw-in-leiding/een-spel-begeleiden>
- Consortium for street children. (z.d. a). Street children are some of the most vulnerable children on the planet. Geraadpleegd op 14 april 2026, van <https://www.streetchildren.org/about-street-children/>
- Consortium for Street Children. (z.d. b). *The Legal Atlas for Street Children*. Geraadpleegd op 1 april 2026, van <https://www.streetchildren.org/legal-atlas/map/compare/tg>
- Csincsak, M. (z.d.). Orthopedagogische methoden [syllabus]. Hogeschool Vives. Studiegebied sociaalagogisch werk, Bachelor Orthopedagogie.
- Dekeyser, P. (1998). *De schoolspeelplaats. Speelse ideeën en adviezen voor een concrete aanpak*. Garant.
- Direction Generale de la protection de l'enfant. (2026). *Etude sur les centres d'accueil et d'herbergement des enfants vulnérables au Togo*. (Rapport avril 2026). Eneis Conseil.
- El Bouazzaoui, E., Goddeau, J., & Hulboj, T. (2025). *De inspidoo's: Een tool om verveling op de speelplaats tegen te gaan*. [Bachelorproef]. Odisee, Bachelor Orthopedagogie.
- Gillebeert, D. & Claes, T. (2002). *Straatkinderen in België: een onderzoek naar hun aantal, hun samenstelling en leefomgeving*. Ethiek en Maatschappij. Geraadpleegd op 14 april 2026, van https://www.ethiekenmaatschappij.ugent.be/wp-content/uploads/2012/07/EM_54-2002-Gillebeert-Claes.pdf
- Glassner, A. (2022). Training youth at risk mentors in *Paths*, an innovative TE program: promoting resilience, mental wellbeing and meaningful learning through a self-determined learning environment. *Learning Environments Research* (pp. 841–857). Springer Nature Link. <https://doi-org.vives.e-bronnen.be/10.1007/s10984-021-09391-w>
- Goris, P., Burssens, D., Melis, B., & Vettenburg, N. (2007). *Wenselijke preventie stap voor stap*. Antwerpen: Garant
- Goris, P., Burssens, D., Melis, B., & Vettenburg, N. (2008). *Algemene preventie: concepten, kaders en wenselijke preventie. Welzijnsgids (Mechelen)*, (pp. 109-126).

- Gueta, B., & Berkovich, I. (2022). The effect of autonomy-supportive climate in a second chance programme for at-risk youth on dropout risk: the mediating role of adolescents' sense of authenticity. *European Journal of Psychology of Education*, 37, 85–100. <https://doi.org/10.1007/s10212-021-00542-4>
- Jonge helden. (z.d.). *Schatkist aan kennis*. Geraadpleegd op 4 mei 2026, van <https://jongehelden.be/schatkist-aan-kennis/>
- Leenknecht, M. (z.d.). *Cre/actief aan de slag* [syllabus]. Hogeschool Vives, studiegebied sociaal agogisch werk, Bachelor Toegepaste psychologie.
- Leicester, G. (2010). The Seven Enemies of Evidence-Based Policy. *Public Money & Management* (pp. 5–7). <https://doi.org/10.1111/1467-9302.00145>
- Lejo. (z.d.). About us. Geraadpleegd op 4 april 2026, van <https://lejo.be/en/about-us/>
- Lisauskienė, D., & Leščinskij, R. (2025). The value of creative activities in the recreational field: the grounded theory perspective. *Creativity Studies*, 18(1), 113–125. <https://doi.org/10.3846/cs.2025.20790>
- Mulder, L. (2020). *Trainen zonder zaaltjesleed, Speels en ervaringsgericht werken met groepen*. Boom.
- Ruikes, T. (2018). Ervaringleren: een ontwikkelingsgerichte visie op jeugdbeleid. *Jeugdbeleid* (pp. 155–164). Springer Nature Link. <https://doi.org/10.1007/s12451-018-0180-3>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Press.
- Scouts en gidsen Vlaanderen. (z.d.). *Spelen*. Geraadpleegd op 4 mei 2026, van <https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/leiding/spelen>
- Seneca. (z.d.). *De rationelekeuzetheorie vs. de gelegenheidstheorie*. Geraadpleegd op 21 april 2026, van <https://maatschappij-wetenschappen.nl/vwo/vwo-h04/4rationelekeuzevsgellegenheid/>
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2024). Bestaat er universeel geldig opvoedingsadvies? Een genuanceerd antwoord op basis van de Zelf-Determinatie Theorie. *Pedagogiek*, 44(1), 85. <https://doi.org/10.5117/PED2024.1.008.SOEN>
- Storymaps. (z.d.). Growing up on the streets. Geraadpleegd op 14 april 2026, van <https://storymaps.arcgis.com/stories/fe9177807a744ad4bf7da9393f3161c4>
- Straub, U. (2014). Sociaal werk volgens principes van oorspronkelijke bevolkingsgroepen. *Jeugdbeleid* (pp. 47–52). Springer Nature Link. <https://doi.org/10.1007/s12451-012-0010-y>
- The culture factor. (z.d.). *Country comparison tool*. Geraadpleegd op 10 april 2026, van <https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool?countries=belgium%2Cghana>
- Tieberghien, J. (z.d.). *Methodiek integrale veiligheid* [syllabus]. Hogeschool Vives, Studiegebied sociaal

agogisch werk, Bachelor Maatschappelijke Veiligheid.

Tiquet, E. (2020). LEER-KRACHT: spelen, niet enkel voor de lol. *Basis: ledenblad van het COV*.

Togo Debout. (z.d.). *Ong ANGE, 'Les Amis pour une Nouvelle Génération des Enfants'*. Geraadpleegd op 14 april 2026, op <http://www.togodebout.be/projecten/welzijn/ange/>

Unicef. (2019). *Activiteitenmap kinderrechten*. [Brochure]. Geraadpleegd op 20 april 2026, van <https://unicef.be/nl/education/volledige-activiteitenmap>

van Wonderen, R. (2020). Van polarisatie naar verbinding in buurten: praktijkvoorbeelden. Kennisplatform Inclusief Samenleven.

Vandenbogaerde, E. (2021). *Burgerparticipatie in lokale veiligheid. Een verkenning van het landschap*. Kortrijk: VIVES Hogeschool.

Verschoren, C. (z.d.). Creativiteit in de praktijk [syllabus]. Hogeschool Vives. Studiegebied sociaalagogisch werk, Bachelor Orthopedagogie.

12. Bijlagen

12.1. Bijlage 1: Activiteitenfiche

Activité SPORTIF - CREATIF - EDUCATIF - JEU COLLECTIF		
PLAY		GAME
Nom de l'activité:		
Concept du jeu:		
 	 	
Terrain:		
Nombre de joueurs:	Temps:	
Matériel:		
L'histoire du jeu:		
Déroulement de l'activité:		

Déroulement de l'activité:

Rôle de accompagnateurs:

Modifications supplémentaires:

12.2. Bijlage 2: Nudging

Rangez bien s'il vous plait. Akpe Kaka 😊

Rangez bien s'il vous plait. Akpe Kaka 😊

Rangez bien s'il vous plait. Akpe Kaka 😊